

Marea Cameră

Cauza GÄFGEN ÎMPOTRIVA GERMANIEI

(Cererea nr. 22978/05)

Hotărâre

Această versiune a fost rectificată în conformitate cu art. 81 din Regulamentul Curții la 3 iunie 2010

Strasbourg

1 iunie 2010

Hotărârea este definitivă. Aceasta poate suferi modificări de formă.

În cauza Gäfgen împotriva Germaniei,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului, reunită în Marea Cameră compusă din:

Jean-Paul Costa, *președinte,*

Christos Rozakis,

Nicolas Bratza,

Françoise Tulkens,

Josep Casadevall,

Anatoly Kovler,

Ljiljana Mijović,

Renate Jaeger,

Sverre Erik Jebens,

Danutė Jočienė,

Ján Šikuta,

Ineta Ziemele,

George Nicolaou,

Luis López Guerra,

Ledi Bianku,

Ann Power,

Nebojša Vučinić, *judcători,*

și Erik Fribergh, *grefier,*

după ce a deliberat în camera de consiliu la 18 martie 2009 și la 24

martie 2010,

pronunță prezenta hotărâre, adoptată la aceeași dată:

Procedura

1. La originea cauzei se află cererea nr. 22978/05 îndreptată împotriva Republicii Federale Germania prin care un resortisant al acestui stat, dl Magnus Gäfgen („reclamantul”), a sesizat Curtea la 15 iunie 2005 în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale („convenția”). Reclamantul a beneficiat de asistență judiciară.

2. În cererea sa, reclamantul pretindea că tratamentul la care a fost supus în timpul interogatoriului poliției, la 1 octombrie 2002, cu privire la locul în care se afla un băiat J., constituia tortură, acțiune interzisă de art. 3 din convenție. El susținea că este încă victima acestei încălcări. A estimat, de asemenea, că dreptul său la un proces echitabil, garantat de art. 6 din convenție, ce cuprindea dreptul de a se apăra în mod efectiv și cel de a nu contribui la propria sa incriminare, a fost încălcat în sensul că anumite elemente de probă adunate, fără respectarea art. 3, ar fi fost admise în procesul penal.

3. Cererea a fost atribuită inițial secției a treia, apoi secției a cincea a Curții (art. 52 § 1 din Regulamentul Curții). La 10 aprilie 2007, aceasta a fost declarată parțial admisibilă de către o cameră a acestei din urmă secții, compusă din: Peer Lorenzen, președinte, Snejana Botoucharova, Volodymyr Butkevych, Margarita Tsatsa-Nikolovska, Rait Maruste, Javier Borrego Borrego, Renate Jaeger, judecători, precum și Claudia Westerdiek, grefier de secție.

4. La 30 iunie 2008, o cameră a secției a cincea, compusă din Peer Lorenzen, președinte, Rait Maruste, Volodymyr Butkevych, Renate Jaeger, Isabelle Berro-Lefèvre, Mirjana Lazarova Trajkovska, Zdravka Kalaydjieva, judecători, și Claudia Westerdiek, grefier de secție, a pronunțat hotărârea. Aceasta a decis, în unanimitate, că nu trebuie să se pronunțe cu privire la excepția preliminară a Guvernului bazată pe neepuizarea căilor de atac interne. Ea a estimat, cu șase voturi la unu, că reclamantul nu se mai putea pretinde victima unei încălcări a art. 3 din convenție. De asemenea, a hotărât, cu șase voturi la unu, că nu a fost încălcat art. 6 din convenție.

5. La 19 septembrie 2008, reclamantul a solicitat, prin observațiile primite la Curte la 26 septembrie 2008, trimiterea cauzei în fața Marii Camere în temeiul art. 43 din convenție și a art. 73 din regulament; acesta susține că a existat încălcarea art. 3 și a art. 6 din convenție. La 1 decembrie 2008, colegiul Marii Camere a admis această cerere.

6. Componenta Marii Camere a fost stabilită în conformitate cu

dispozițiile art. 27 § 2 și 3 din convenție și art. 24 din regulament.

7. Reclamantul și Guvernul au depus memoriile cu privire la fond și au răspuns în scris unul la memoriile celuilalt. De asemenea, dl Friedrich von Metzler și dna Sylvia von Metzler, părinții lui J., pe care președintele celei de-a cincea secții i-a autorizat să intervină în procedura scrisă (art. 36 § 2 din convenție și art. 44 § 2 din regulament), reprezentați de domnii E. Kempf și H. Schilling, avocați la Baroul din Frankfurt pe Main, au formulat observații în calitate de terți intervenienți. Redress Trust, o organizație neguvernamentală internațională de apărare a drepturilor omului cu sediul la Londra, pe care președintele a autorizat-o să intervină în procedura scrisă (art. 36 § 2 din convenție și 44 § 2 și 3 din regulament), reprezentată de dna C. Ferstman, director, și de dl L. Oette, consilier, a prezentat de asemenea observații scrise. Părțile au răspuns la aceste observații (art. 44 § 5 din regulament).

8. La 18 martie 2009, la Strasbourg, a avut loc o ședință publică la Palatul Drepturilor Omului (art. 59 § 3 din regulament).

S-au înfățișat:

- *pentru Guvern* doamna A. Wittling-vogel, *Ministerialdirigentin*,
Ministerul Federal al Justiției, *agent*,
domnii J. A. Frowein, director (emerit) al Institutului
Max Planck pentru dreptul public comparat
și dreptul internațional, *consilier*,
M. Bornmann, procuror,
J. Koch, judecător la tribunalul regional, *consilieri*;
- *pentru reclamant*
domnii M. Heuchemer, avocat, *consilier*,
D. Schmitz, avocat,
B. von Becker, avocat,
J. Schulz-Tornau, avocat, *consilieri*,
domnii S. Ströhm,
M. Bolsinger, *asistenți*.

Curtea a ascultat intervențiile domnilor Heuchemer și Frowein, precum și răspunsurile acestora la întrebările pe care le-a adresat.

ÎN FAPT

I. Circumstanțele cauzei

9. Reclamantul s-a născut în 1975 și este, în prezent, deținut la închisoarea Schwalmstadt din Germania.

A. Răpirea lui J. și ancheta poliției

10. J. era cel mai mic copil al unei familii de bancheri din Frankfurt pe Main. A făcut cunoștință cu reclamantul, un student la drept, care era o cunoștință a surorii lui.

11. La 27 septembrie 2002, reclamantul l-a atras pe J., în vârstă de unsprezece ani, în apartamentul său din Frankfurt pe Main pretextând că sora acestuia lăsase acolo o vestă. Atunci l-a ucis pe J. prin sufocare.

12. După aceea, reclamantul a depus la reședință părinților lui J. o scrisoare în care cerea o răscumpărare de un milion de euro; a declarat că J. a fost răpit de mai multe persoane. Părinții urmau să își revadă copilul dacă le ofereau un milion de euro răpitorilor și dacă aceștia reușeau să plece din țară. Reclamantul s-a urcat apoi în mașină și s-a dus la un heleșteu pe o proprietate privată în apropiere de Birstein, la aproximativ o oră de drumul către Frankfurt pe Main și a ascuns trupul lui J. sub un ponton.

13. La 30 septembrie 2002, în jurul orei 1:00 dimineața, reclamantul a primit răscumpărarea într-o stație de tramvai. Din acest moment, poliția a început filarea. Persoana în cauză a vărsat o parte din răscumpărare în câteva conturi bancare și restul l-a ascuns în apartamentul său. În acea după-amiază, poliția l-a arestat la aeroportul din Frankfurt pe Main punându-l la sol, cu fața la pământ.

14. Reclamantul a fost examinat de un medic de la spitalul aeroportului pentru că era în stare de șoc și prezenta leziuni cutanate, apoi a fost condus la Direcția de Poliție din Frankfurt pe Main. Inspectorul M. l-a informat că era suspectat de răpirea lui J. și i-a citit drepturile cu privire la apărare, în special dreptul de a păstra tăcerea și de a consulta un avocat. M. l-a interogat apoi în scopul regăsirii lui J. Între timp, poliția a cercetat apartamentul reclamantului și a găsit jumătate din răscumpărare și o notă despre planificarea crimei. Reclamantul a emis atunci ideea că copilul era ținut de un alt răpitor. La ora 11:30, la cererea sa, a fost lăsat să consulte un avocat, Z., timp de treizeci de minute. A declarat mai târziu că F.R. și M.R. au răpit copilul și l-au ascuns într-o cabană la marginea unui lac.

15. La 1 octombrie 2002 dimineața, înainte ca M. să ajungă la muncă, dl Daschner (D.), directorul adjunct al Poliției din Frankfurt pe Main, a ordonat altui polițist, dl Ennigkeit (E.), să amenințe reclamantul cu suferințe grave și, dacă este nevoie, să i le provoace, pentru a-l face să spună unde este copilul. Șefii de serviciu subordonați lui D. s-au opus înainte, în repetate rânduri, acestei măsuri (a se vedea, de asemenea, pct. 47 de mai jos). Cu privire la acest lucru, inspectorul E. l-a amenințat pe reclamant cu suferințe grave pe care i le va aplica o persoană special antrenată în acest

sens dacă nu spune unde se află copilul. În opinia reclamantului, acest polițist l-ar fi amenințat, de asemenea, că va fi închis într-o celulă cu doi bărbați de culoare corpolenți care să-l abuzeze sexual. Polițistul l-ar fi lovit cu mâna de mai multe ori în piept și l-ar fi zgâlțâit astfel încât s-a lovit o dată cu capul de perete. Guvernul contestă faptul că reclamantul a fost amenințat cu abuz sexual sau că a primit lovituri în timpul interogatoriului.

16. Temându-se să nu fie supus măsurilor cu care a fost amenințat, reclamantul a spus zece minute mai târziu unde se afla copilul.

17. Reclamantul a fost apoi condus la Birstein cu M. și cu mulți alți polițiști. Acesta a refuzat să meargă cu inspectorul E. Poliția a așteptat să se aducă o cameră video. Apoi, la ordinul transmis de către funcționarul poliției responsabil de aceste operațiuni, reclamantul, care era filmat, a spus locul precis în care se afla trupul copilului. Poliția a descoperit cadavrul lui J. sub pontonul heleșteului în apropiere de Birstein, după cum afirmase reclamantul. Acesta afirmă că a fost obligat să meargă desculț prin pădure până la locul în care a lăsat trupul copilului și că, la ordinul poliției, a trebuit să arate locul exact în care se afla. Guvernul contestă faptul că reclamantul a trebuit să meargă desculț.

18. Poliția, care a cercetat locul, a remarcat urme de cauciucuri lăsate de mașina reclamantului lângă heleșteu, în apropiere de Birstein. Atunci când inspectorul M. l-a interogat cu privire la drumul pe care s-a întors, reclamantul a recunoscut atunci că el l-a răpit și ucis pe J. Poliția l-a condus apoi în diverse locuri semnalate de acesta și a recuperat astfel în recipiente caietele de școală ale lui J., un rucsac, hainele lui J. și mașina de scris pe care a folosit-o când a făcut cererea de răscumpărare. Autopsia realizată asupra cadavrului lui J., la 2 octombrie 2002, a confirmat că copilul a fost omorât prin sufocare.

19. La întoarcerea la comisariat, reclamantul a fost autorizat să își consulte avocatul, En., pe care mama sa l-a împuternicit să îl reprezinte și care a căutat în zadar să intre cu legătură cu el și să îl consilieze mai devreme, în acea dimineață.

20. Într-o notă destinată dosarului poliției și datată din 1 octombrie 2002, D., directorul adjunct al Poliției din Frankfurt pe Main, a arătat că el credea că în acea dimineață viața lui J., dacă mai era în viață, era în mare pericol, din cauza lipsei hranei și a temperaturii de afară. Pentru a salva viața copilului, a dat așadar ordin polițistului E. să îl interogheze pe reclamant amenințându-l cu suferințe care nu i-ar lăsa nicio leziune. A confirmat că tratamentul trebuia asigurat sub supraveghere medicală. D. a recunoscut de asemenea că i-a cerut altui polițist să facă rost de „serul adevărului” care să îi fie administrat reclamantului. Din nota respectivă, amenințarea făcută la adresa acestuia viza exclusiv salvarea vieții copilului și nu facilitarea urmăririlor penale cu privire la răpire. Reclamantul spunând, după ce a fost amenințat cu suferințe, unde se află corpul lui J.,

nicio măsură nu a fost de fapt executată.

21. Un medic al poliției a emis la 4 octombrie 2002 un certificat care confirma că reclamantul avea un hematom (de 7 cm x 5 cm) sub clavicula stângă, leziuni cutanate, cruste sângeroase la brațul stâng și la genunchi, precum și picioarele umflate. Într-un alt certificat medical din 7 octombrie 2002, era notat că o examinare a reclamantului din 2 octombrie 2002 a confirmat prezența a două hematoame în partea stângă a toracelui, unul cu diametrul de 5 cm și celălalt de 4 cm, precum și leziuni cutanate superficiale sau cruste sângeroase la brațul stâng, la genunchi și la piciorul drept și bășici la picioare. Din acest certificat reiese că aceste urme discrete de răni indicau că faptul că au fost aplicate cu câteva zile înainte de examinare. Cauza precisă nu putea fi determinată.

22. Persoana în cauză a confirmat declarațiile pe care le-a dat la 1 octombrie 2002, atunci când a fost interogat de poliție la 4 octombrie 2002, de un procuror la 4, 14 și 17 octombrie 2002, apoi de un judecător al tribunalului regional la 30 ianuarie 2003.

23. În ianuarie 2003, Parchetul din Frankfurt pe Main a deschis o anchetă penală împotriva directorului adjunct al Poliției din Frankfurt pe Main, D. și a inspectorului de poliție E. în baza declarațiilor reclamantului, care pretindea că a făcut obiectul unor amenințări din 1 octombrie 2002.

B. Procedura penală împotriva reclamantului

1. Procedura în fața Tribunalului Regional din Frankfurt pe Main

a) Cererile preliminare pentru încetarea urmăririi penale și luarea deciziei de inadmisibilitate a probelor

24. La 9 aprilie 2003, în prima zi a audierii, reclamantul, reprezentat de un avocat, a formulat o cerere preliminară pentru încetarea urmăririi penale. A susținut că, în timpul interogatoriului și înainte de a da declarațiile, a fost amenințat de inspectorul E. cu grave suferințe și abuz sexual. A susținut că acest tratament era contrar art. 136a din Codul de procedură penală (infra, pct. 61), precum și art. 3 din convenție și că justifica încetarea urmăririi penale.

25. Reclamantul a solicitat, de asemenea, în prealabil și în subsidiar, o declarație conform căreia, din cauza efectului continuu (*Fortwirkung*) al amenințării cu violență care a fost făcută la 1 octombrie 2002, în cadrul procedurii penale, nu trebuia crezută niciuna din declarațiile făcute autorităților de anchetă. De altfel, acesta voia să declare că încălcarea art. 136a din Codul de procedură penală care s-a produs interzicea utilizarea în cursul procedurii penale a tuturor elementelor de probă, cum este trupul copilului, de care autoritățile de anchetă au luat cunoștință prin declarațiile ce i-au fost luate („*Fernwirkung*”) – și care erau „fructul copacului otrăvit”.

26. La 9 aprilie 2003, ca răspuns la prima cerere preliminară, Tribunalul

Regional din Frankfurt pe Main a refuzat să pronunțe încetarea urmăririi penale. Acesta a arătat că, în opinia reclamantului, inspectorul E. l-a amenințat astfel: un specialist urma să vină la comisariat cu elicopterul; i-ar aplica reclamantului, fără să lase urme, suferințe intolerabile cum nu a mai experimentat niciodată dacă continua să refuze să spună unde se afla J. Pentru a sublinia bine amenințarea, E. ar fi imitat zgomotul elicelor unui elicopter. E. l-ar fi amenințat, de asemenea, că îl va închide pe reclamant într-o celulă cu doi bărbați „de culoare” care l-ar fi sodomizat. Reclamantul și-ar fi dorit atunci să nu se fi născut. Tribunalul a stabilit că reclamantul a fost amenințat cu suferințe grave în cazul în care refuza să spună unde era victima.

Dimoptrivă, nu a stabilit că reclamantul a fost amenințat și cu abuz sexual sau a fost influențat de altceva. Simpla amenințare de aplicare a unor suferințe reclamantului era ilegală în temeiul art. 136a din Codul de procedură penală și, de asemenea, în temeiul art. 1 și 104 § 1 din Legea fundamentală (pct. 59-60 de mai jos), precum și al art. 3 din convenție.

27. Această încălcare, cu privire la reclamant, a unor drepturi protejate de Constituție nu împiedica realizarea urmăririlor penale, care puteau continua. Recurgerea la metodele de anchetă respective, deși interzisă de lege, nu a restrâns dreptul la apărare astfel încât să fie nevoie să se pună capăt urmăririi penale. Având în vedere gravitatea acuzațiilor împotriva reclamantului, pe de o parte, și gravitatea actelor ilegale comise în cadrul procedurii de anchetă, pe de altă parte, nu a existat o încălcare a supremației dreptului excepțională și intolerabilă până în punctul de a împiedica continuarea urmăririi penale.

28. Ca răspuns la a doua cerere preliminară prezentată de reclamant, Tribunalul Regional din Frankfurt pe Main a considerat că, în conformitate cu art. 136a § 3 din Codul de procedură penală, mărturiile și declarațiile făcute până atunci de reclamant poliției, unui procuror și unui judecător al tribunalului regional nu puteau fi nicicum prezentate ca probe în cadrul procedurii penale deoarece au fost obținute prin metode de interogare interzise.

29. Tribunalul a considerat că la 1 octombrie 2002 inspectorul de poliție E. a folosit metode de interogare interzise în sensul art. 136a § 1 din cod amenințându-l pe reclamant cu suferințe intolerabile dacă nu spunea unde se află copilul. Prin urmare, erau inadmisibile declarațiile pe care reclamantul le-a făcut în urma acestei măsuri de anchetă interzisă. Excluderea acestor probe (*Beweisverwertungsverbot*) nu este valabilă numai pentru declarațiile făcute imediat după amenințarea ilegală. Având în vedere efectul continuu al încălcării art. 136a din Cod, această excludere se extindea la toate celelalte declarații făcute de reclamant autorităților de anchetă de la această dată.

30. Singurul mod în care ar fi putut fi remediate neregulile de procedură

ca urmare a utilizării unei metode de investigare interzise ar fi constat în informarea reclamantului înainte să fie din nou interogat, cu privire la faptul că nu putea fi el responsabil de declarațiile formulate anterior din cauza acestei amenințări cu suferințe. Ori, persoanei în cauză i s-a semnalat pur și simplu dreptul de a nu depune mărturie, fără să i se indice că probele obținute în mod necorespunzător erau inadmisibile. Acesta nu a primit, așadar, o „informație calificată” (*qualifizierte Belehrung*) înainte de a da aceste noi declarații.

31. Tribunalul a limitat totuși inadmisibilitatea declarațiilor evocate anterior. Acesta nu a acordat reclamantului declarația pe care a solicitat-o și conform căreia, din cauza recurgerii la metodele de interogare interzise, i-a fost exclusă utilizarea, în cadrul procedurii, a ansamblului elementelor de probă, cum ar fi trupul copilului, despre care autoritățile de anchetă au știut în urma declarațiilor luate reclamantului („*Fernwirkung*”). Tribunalul s-a exprimat după cum urmează:

„(...) niciun efect pe termen lung nu are legătură cu încălcarea art. 136a din Codul de procedură penală și care ar împiedica utilizarea [ca probe] de elemente de care am putut avea cunoștință datorită declarațiilor luate. Camera își exprimă acordul în această privință cu poziția de compromis (*Mittelmeinung*) adoptată de doctrină și de tribunale (...) și care preconizează să echilibreze [interesele] având în vedere circumstanțele cauzei, investigând în special dacă ordinea juridică a fost încălcată în mod flagrant, mai ales în privința dispozițiilor consacrate drepturilor fundamentale, și care preconizează de asemenea să ia în considerare gravitatea infracțiunii care face obiectul cercetării judecătorești. Dacă măsurăm gravitatea încălcării drepturilor fundamentale ale acuzatului – în speță, amenințarea cu violențe fizice – cu gravitatea infracțiunii reproșate acestuia și care trebuia investigată – omorul săvârșit asupra unui copil -, pare a fi disproporționat să se excludă anumite elemente – în special descoperirea trupului copilului și rezultatele autopsiei – despre care s-a aflat din declarațiile acuzatului.”

b) Hotărârea tribunalului regional

32. În urma deciziilor astfel pronunțate asupra cererilor preliminare formulate de reclamant în prima zi a procesului, procedura a fost reluată. Din declarațiile făcute a doua zi cu privire la acuzațiile reproșate acestuia, reclamantul a recunoscut că l-a ucis pe J., dar a precizat că inițial nu aceasta a fost intenția sa. Avocatul său susține că, mărturisind, persoana în cauză a vrut să își asume răspunderea cu privire la infracțiunea sa, în pofida metodelor de interogare folosite la 1 octombrie 2002. Toate celelalte probe incriminatoare descoperite în urma declarației inițiale a reclamantului și pe care acesta le dorea excluse au fost invocate pe măsură ce procesul se derula. La încheierea procesului, la 28 iulie 2003, reclamantul a recunoscut de asemenea că a plănuit de la bun început să îlucidă pe copil. Acesta considera mărturisirile sale ulterioare ca „singurul mod de a-și accepta vina” și „cea mai mare scuză posibilă pentru uciderea copilului”.

33. La 28 iulie 2003, Tribunalul Regional din Frankfurt pe Main l-a declarat pe reclamant vinovat, printre altele, de asasinarea și răpirea

copilului cu cerere de răscumpărare urmată de moartea victimei. Acesta l-a condamnat la închisoare pe viață subliniind gravitatea deosebită a vinovăției sale și faptul că era justificată pedeapsa maximă (infra, pct. 63).

34. Tribunalul a concluzionat că în timpul ședinței reclamantul a fost din nou informat cu privire la dreptul său de a păstra tăcerea și că niciuna din declarațiile anterioare nu putea fi reținută împotriva sa și că, astfel, i-a fost oferită informația calificată dorită. Reclamantul nu a recunoscut, nici în urma acestei informații calificate, că l-a răpit și ucis pe J. Declarațiile pe care le-a dat în cursul procesului său cu privire la planificarea crimei constituiau baza esențială, chiar exclusivă, a constatărilor tribunalului. Acestea erau susținute de mărturia surorii lui J., scrisoarea de șantaj și nota cu privire la organizarea crimei care a fost descoperită în apartamentul reclamantului. Constatările cu privire la executarea crimei se bazau exclusiv pe mărturiile făcute de persoana în cauză în timpul procesului. Alte elemente de probă arătau că a spus adevărul cu privire la acest subiect. Era vorba de concluziile autopsiei cu privire la cauza morții copilului, de urmele de cauciucuri lăsate de mașina reclamantului aproape de heleșteul în care a fost descoperit cadavrul și de banii proveniți din răscumpărare găsiți în apartamentul sau în conturile bancare ale persoanei în cauză.

35. Apreciind gravitatea vinovăției reclamantului, tribunalul a observat că acesta și-a ucis victima de unsprezece ani și a cerut un milion de euro pentru a păstra imaginea unui tânăr jurist bogat și talentat pe care și-o plăsmuise. Acesta nu împărtășea opiniile exprimate de parchet și de procurorii privați auxiliari, conform cărora mărturiile reclamantului „nu aveau nicio valoare” deoarece reclamantul nu a mărturisit decât ceea ce fusese deja oricum dovedit. Faptul că reclamantul a formulat de bunăvoie mărturii complete la proces, chiar dacă mărturiile sale anterioare trebuiau toate respinse ca probe în aplicarea art. 136a § 3 din Codul de procedură penală, constituia o circumstanță atenuantă. Nu era mai puțin adevărat că persoana în cauză, chiar fără să mărturisească, ar fi fost recunoscută ca fiind vinovată pentru răpirea cu cerere de răscumpărare urmată de moartea victimei. Reclamantul a fost plasat sub supravegherea poliției imediat ce a obținut răscumpărarea, din care o parte a fost găsită ulterior în locuința sa și o parte în conturile sale bancare. Mai mult, autopsia a arătat că J. a fost ucis prin sufocare, iar urmele de cauciucuri lăsate de mașina reclamantului au fost detectate în locul în care a fost găsit trupul lui J.

36. De asemenea, tribunalul a arătat că la interogarea reclamantului s-au folosit unele metode interzise de art. 136a din Codul de procedură penală. Cercetarea penală care era în curs împotriva inspectorului E. și împotriva lui D., directorul adjunct al Poliției din Frankfurt, ar permite să se afirme dacă și în ce măsură au comis o infracțiune din cauza acestor amenințări. Posibilitatea ca ei să fi săvârșit acte ilegale nu atenua totuși propria vinovăție a reclamantului. Greșeala de conduită a funcționarilor poliției, care aparțin puterii executive,

nu a împiedicat puterea judecătorească să aprecieze constatările conform legii.

2. Procedura în fața Curții Federale de Justiție

37. A doua zi după condamnare, reclamantul a formulat recurs la Curtea Federală de Justiție. A contestat decizia din 9 aprilie 2003 prin care tribunalul regional a respins cererea preliminară de încetare a urmăririi penale. Tribunalul a refuzat, de asemenea, să declare că era interzisă utilizarea, în cadrul procedurii penale, a celorlalte probe incriminatoare, printre care trupul copilului, de care autoritățile de anchetă au luat cunoștință datorită declarațiilor care fuseseră luate ilegal reclamantului. Acesta a anexat o copie integrală a respectivelor cereri din 9 aprilie 2003, inclusiv temeiurile aduse în susținerea acestora. A deus, de asemenea, la dosar o copie a deciziei tribunalului regional din 9 aprilie 2003 care refuză încetarea urmăririi penale și a argumentat cu privire la amenințările de tortură făcute de poliție la adresa sa că, în baza jurisprudenței Curții Federale de Justiție, această conduită contravenea normelor în materie de administrare a probelor și împiedica urmărirea penală («*dass ein derartiges Verhalten das Verwertungsverbot „überspringt“ und ein Verfahrenshindernis begründet* »).

38. În observațiile sale din 9 martie 2004, procurorul federal a concluzionat respingerea recursului formulat de reclamant ca fiind în mod vădit neîntemeiat.

A considerat că utilizarea unor metode de interogare interzise nu împiedica urmărirea penală. Art. 136a din Codul de procedură penală preciza în mod expres că recurgera la una dintre metodele interzise pe care le-a enumerat atrăgea numai inadmisibilitatea elementelor de probă. Reclamantul nu a denunțat încălcarea art. 136a § 3 din cod. Oricum, nu ar fi justificată formularea unui asemenea capăt de cerere, tribunalul regional folosind numai mărturiile pe care persoana în cauză le-a dat la proces după ce a fost informată că declarațiile sale anterioare nu au fost admise ca probe.

39. La 21 mai 2004, Curtea Federală de Justiție a respins recursul reclamantului ca fiind neîntemeiat, fără mai multe motive.

3. Procedura în fața Curții Constituționale Federale

40. La 23 iunie 2004, reclamantul a sesizat Curtea Constituțională Federală. Rezumând faptele aflate la originea cauzei și conținutul deciziilor atacate, s-a plâns, în baza art. 1 § 1 și a art. 104 § 1, teza a doua, din Legea fundamentală, de modul în care poliția a procedat la interogatoriul său la 1 octombrie 2002 dimineața.

El a pretins că a fost amenințat cu grave suferințe și abuzuri sexuale dacă nu spunea unde se afla copilul. În circumstanțele prezentei spețe, acest tratament ar fi fost constituit tortură în sensul art. 3 din convenție și ar fi încălcat art. 104 § 1 din Legea fundamentală. Acesta ar fi încălcat, de asemenea, în ceea ce privește persoana în cauză, dreptul absolut la respectarea demnității umane, garantat de art. 1 din Legea fundamentală, care ar fi în centrul dispozițiilor respective. Aceste încălcări nejustificabile ale drepturilor omului ar fi trebuit să împiedice urmărirea penală pentru omor și ar fi interzis folosirea elementelor de probă adunate datorită mărturiilor care ar fi fost luate reclamantului prin mijloace interzise.

41. La 14 decembrie 2004, Curtea Constituțională Federală, reunită într-un complet de trei judecători, a declarat inadmisibil recursul constituțional al reclamantului.

42. În primul rând, aceasta a considerat că reclamantul nu a motivat suficient plângerea pe care a făcut-o din cauză că instanțele penale nu au concluzionat încetarea urmăririi penale. Aceasta a arătat că tribunalul regional indicase deja că amenințarea făcută de poliție de a aplica suferințe reclamantului era contrară art. 136a din Codul de procedură penală și art. 3 din convenție, și că drepturile reclamantului în temeiul art. 1 § 1 și 104 § 1, teza a doua, din Legea fundamentală au fost încălcate.

43. Totuși, încălcarea drepturilor fundamentale care s-a produs în afara procesului nu justifică în mod necesar concluzia că hotărârea pronunțată de un tribunal penal și care se bazează pe constatările făcute în timpul procesului, contravenește dreptului constituțional. În speță, instanțele penale au considerat că metodele de anchetă pe care poliția le-a folosit erau interzise, dar nu se aplică în cazul reclamantului în ceea ce privește consecințele juridice ce se pot desprinde din această constatare. Acestea au considerat că declarațiile obținute datorită măsurilor respective nu puteau fi admise ca probe, dar că acest lucru nu împiedica continuarea procedurii penale în cazul de față.

44. În opinia Curții Constituționale Federale, se putea considera că instanțele penale au remediat un viciu de procedură în aplicarea unor metode de anchetă interzise deoarece au exclus ca dovezi declarațiile astfel obținute. Această excludere era prevăzută de art. 136a § 3 din Codul de procedură penală pentru a compensa o atingere anterioară adusă drepturilor persoanei respective. Dimpotrivă, dispozițiile legale nu prevedeau circumstanțele în care unele nereguli grave de procedură puteau împiedica urmărirea penală. În aceste condiții, reclamantul nu a explicat în ce fel

metodele de anchetă contestate nu numai că excludeau folosirea unor declarații obținute datorită lor, ci și împiedicau urmărirea penală împotriva acestuia.

45. În al doilea rând, Curtea Constituțională Federală a considerat că, în măsura în care reclamantul se plângea că tribunalul regional a refuzat să excludă toate elementele de probă adunate datorită mărturiilor care i-au fost luate sub amenințare, recursul constituțional era inadmisibil și în această privință, reclamantul neinvocând această problemă în instanță în fața Curții Federale de Justiție.

46. Decizia a fost comunicată avocatului reclamantului la 22 decembrie 2004.

C. Fapte ulterioare

1. Procedura penală îndreptată împotriva polițiștilor

47. La 20 decembrie 2004, tribunalul regional și-a pronunțat hotărârile împotriva directorului adjunct al Poliției din Frankfurt, D., și a inspectorului E. S-a constatat că, în dimineața zilei de 1 octombrie 2002, D. a dispus interogarea reclamantului aplicându-i suferințe în modul consemnat ulterior în nota depusă la dosarul poliției (supra, pct. 20). În acest sens, D. a acționat împotriva sfaturilor tuturor șefilor de serviciu subordonați care au fost însărcinați cu ancheta răpirii lui J.. Șefii de serviciu au dezaprobat măsura pe care el a dat-o înainte, în seara de 30 septembrie 2002, apoi, de două ori, la 1 octombrie 2002 dimineața. Aceștia nu i-au ascultat ordinele și au propus în schimb să continue interogatoriul și să îl confrunte pe reclamant cu familia lui J.. Atunci, D. a ordonat inspectorului E. să îi respecte indicațiile și să îl amenințe pe reclamant cu tortura și, dacă este nevoie, să pună această amenințare în practică. Suferințele ar fi aplicate sub supraveghere medicală și fără să lase urme de către un polițist suficient de antrenat în acest scop și care ar fi adus la comisariat cu elicopterul. Un medic din cadrul poliției a acceptat să supravegheze executarea ordinelor lui D.. Tribunalul a arătat că această măsură trebuia să permită aflarea locului în care reclamantul l-a ascuns pe J., a cărui viață D. considera că era în mare pericol. E. l-a amenințat, în consecință, pe reclamant, după cum ordonase D., și l-a informat, de asemenea, că i se va administra serul adevărului. După zece minute, reclamantul a mărturisit că l-a ascuns pe J. sub pontonul unui heleșteu situat în apropiere de Birstein.

48. Tribunalul regional a observat că metoda de anchetă nu se justifica. Acesta a respins mijlocul de apărare întemeiat pe „necesitate”, deoarece metoda respectivă aducea atingere demnității umane consacrate de art. 1 din Legea fundamentală. Respectarea demnității umane era, de asemenea, în centrul art. 104 § 1, teza a doua, din Legea fundamentală și al art. 3 din convenție. Protejarea demnității umane era absolută și nu presupunea nici excepții, nici punerea în balanță a intereselor.

49. Tribunalul Regional din Frankfurt pe Main l-a găsit pe inspectorul E. vinovat de constrângere exercitată de un agent public în îndeplinirea funcțiilor sale. Totuși, în ceea ce privește pedeapsa, i-a adresat un avertisment și i-a aplicat o amendă, însoțită de suspendare, de 60 euro pe zi timp de 60 zile, pe care inculpatul ar fi obligat să o plătească dacă ar comite o nouă infracțiune în perioada de suspendare. De altfel, tribunalul l-a găsit pe D., directorul adjunct al Poliției din Frankfurt, vinovat că l-ar fi incitat pe E., un subordonat, să exercite o constrângere în cadrul funcțiilor sale. Și lui i-a adresat un avertisment și i-a aplicat o amendă, însoțită de suspendare, de 120 euro timp de 90 zile. Reclamantul a depus mărturie în această procedură.

50. Stabilind pedepsele, tribunalul regional a considerat că trebuie să ia în calcul unele circumstanțe atenuante importante. Acesta a considerat că singura grijă a inculpaților era salvarea vieții lui J. și că erau supuși unei presiuni considerabile din cauza răspunderii lor față de ierarhia lor și de public.

La acel moment erau epuizați și au acționat într-o situație de tensiune grea și puternic încărcată emoțional. Nu aveau condamnări anterioare. Mai mult, D. și-a asumat răspunderea pentru actele sale recunoscându-le și explicându-le într-o notă depusă la dosarul poliției în aceeași zi. Procedura a durat mult și a fost foarte mult mediatizată. A avut repercusiuni asupra carierei profesionale a celor doi inculpați: D. a fost mutat la Ministerul de Interne din Hesse și lui E. i s-a interzis să dețină funcții în domeniul combaterii infracțiunilor. De altfel, era pentru prima oară când un tribunal penal german trebuia să judece o situație conflictuală ca cea din cauza care îi privește pe cei doi inculpați. Tribunalul a considerat ca fiind circumstanță agravantă faptul că D. nu a acționat spontan deoarece i s-a ordonat deja să recurgă la forță în seara precedentă zilei în care îi dăduse ordinul lui E. Mai mult, prin actele lor, inculpații au riscat să compromită condamnarea reclamantului pentru omor. Tribunalul a concluzionat că apărarea ordinii de drept nu justifica executarea amenzilor care au fost aplicate. Condamnarea penală a acuzaților permitea să se înțeleagă faptul că dacă un agent al statului dădea ordinul de a se recurge la forță pentru obținerea unor informații, comitea un act ilegal.

51. Această sentință a devenit definitivă la 20 decembrie 2004.

52. Mai târziu, D. a fost numit directorul Direcției tehnologie, logistică și administrație din cadrul poliției.

2. Acțiunea privind răspunderea administrativă inițiată de reclamant

53. La 28 decembrie 2005, reclamantul a cerut Tribunalului Regional din Frankfurt pe Main asistență judiciară pentru a putea iniția o acțiune privind răspunderea administrativă împotriva *Land*-ului Hesse pentru obținerea unei reparații. Acesta susținea că a fost traumatizat de metodele folosite în timpul anchetei poliției și că a avut nevoie de un tratament psihologic.

54. În observațiile din 27 martie 2006, Direcția de Poliție din Frankfurt pe Main a contestat faptul că respectiva conduită a lui E. din timpul interogatoriului reclamantului din dimineața zilei de 1 octombrie 2002, a putut primi încadrarea juridică de constrângere și a putut fi considerată o neîndeplinire a sarcinilor de serviciu.

55. La 28 august 2006, tribunalul regional a respins cererea de asistență judiciară formulată de reclamant, care a introdus apel.

56. La 28 februarie 2007, Curtea de Apel din Frankfurt pe Main a respins cererea reclamantului. Declarându-se de acord cu motivele prezentate de tribunalul regional, Curtea de Apel a confirmat în special că, atunci când l-au amenințat pe reclamant, polițiștii D. și E. au adus atingere demnității sale umane, care este intangibilă, și, prin urmare, nu și-au îndeplinit sarcinile de serviciu. Totuși, reclamantul a avut dificultăți la stabilirea unei legături de cauzalitate între amenințările de tortură la care a fost supus și dauna psihologică pretinsă, având nevoie, în opinia lui, de un tratament psihologic. Amenințarea polițiștilor era neglijabilă în comparație cu trauma pe care a cauzat-o acestuia faptul că a ucis un copil. De altfel, presupunând chiar că reclamantul a putut dovedi că polițistul E. l-a zgâlțâit astfel încât s-a lovit cu capul de perete, l-a lovit la un moment dat în torace, ceea ce i-ar fi cauzat un hematom, leziunile fizice astfel provocate erau prea minore pentru a cere o compensație. Mai mult, atingerea adusă demnității umane a reclamantului reprezentată de amenințarea cu tortură nu justifica nici ea solicitarea unei compensații, faptul că declarațiile sale au fost excluse ca probe și că polițiștii responsabili de amenințări au fost condamnați penal aducându-i o satisfacție suficientă persoanei în cauză.

57. La 19 ianuarie 2008, Curtea Constituțională Federală, admițând un recurs constituțional formulat de reclamant, a casat decizia Curții de Apel, căreia i-a retrimis cauza. Curtea Constituțională a estimat că, refuzând să acorde asistență judiciară reclamantului, Curtea de Apel a încălcat principiul accesului egal la justiție. În special, această instanță a presupus că reclamantul nu este în măsură să dovedească că amenințarea cu tortură i-a cauzat o daună psihologică. În plus, de la bun început nu părea că am putea crede ca fiind de o importanță secundară leziunile fizice pe care reclamantul a pretins că le-a suferit în cursul interogatoriului, în timpul căruia a fost încâtușat. Mai mult, întrebarea dacă atingerea adusă demnității umane a reclamantului impunea plata unor daune-interese deși acesta obținute deja o

reparație constituia o problemă juridică complexă care nu generase nicio decizie a vreunei instanțe de ultim grad. Această întrebare nu putea primi răspuns în cadrul unei proceduri de cerere a asistenței judiciare.

58. Procedura astfel trimisă este în prezent pendinte în fața Tribunalului Regional din Frankfurt pe Main.

II. DREPTUL INTERN, INTERNAȚIONAL PUBLIC ȘI COMPARAT RELEVANT ȘI PRACTICA

A. Dispozițiile dreptului intern

1. *Legea fundamentală*

59. Art. 1 § 1 din Legea fundamentală, consacrat protejării demnității umane, este redactat în felul următor:

„Demnitatea ființei umane este intangibilă. Toate autoritățile publice au obligația să o respecte și să o protejeze.”

60. Art. 104 § 1, teza a doua, din Legea fundamentală, cu privire la drepturile deținuților, enunță:

„Persoanele arestate nu trebuie să fie maltratate din punct de vedere moral sau fizic.”

2. *Codul de procedură penală*

61. În temeiul art. 136a din Codul de procedură penală, privind metodele de interogare interzise (*verbotene Vernehmungsmethoden*):

„1. Nu trebuie adusă atingere libertății de decizie a inculpatului și libertății de manifestare a voinței prin abuzuri, epuizare, prin orice formă de constrângere fizică, prin administrare de medicamente, prin tortură, înșelăciune sau hipnoză. Constrângerea nu poate fi utilizată decât dacă este admisă de normele de procedură penală. Amenințarea aplicării unei măsuri interzise de normele de procedură penală și promisiunea unui avantaj neprevăzut de lege sunt interzise.

2. Se interzice orice măsură care aduce atingere memoriei sau abilităților de gândire și liberului arbitru al inculpatului (*Einsichtsfähigkeit*).

3. Interdicțiile prevăzute la al. 1 și 2 se aplică chiar dacă inculpatul a consimțit [la măsura avută în vedere]. În caz de nerespectare a acestor norme, declarațiile nu pot fi luate în considerare [ca probe], chiar și cu acordul inculpatului.”

3. *Codul penal*

62. În temeiul art. 211 din Codul penal, omorul trebuie calificat ca asasinat dacă există anumite circumstanțe agravante, cum ar fi lăcomia, trădarea sau intenția de a disimula o altă infracțiune. Asasinatul se pedepsește cu închisoare pe viață.

63. Dacă tribunalul care pronunță verdictul consideră că vinovăția

acuzatului este deosebit de gravă, poate avea între altele o incidență asupra deciziei ulterioare de suspendare sau nu a pedepsei cu închisoarea rămase de ispășit, prin intermediul unei perioade de probă. Art. 57a din Codul penal precizează că tribunalul poate suspenda surplusul unei pedepse pe viață printr-o perioadă de probă dacă condamnatul a ispășit cincisprezece ani din pedeapsă, cu condiția ca o asemenea decizie să se poată justifica în privința siguranței publice și vinovăția condamnatului să nu fie deosebit de gravă astfel încât să fie nevoie să își continue ispășirea pedepsei.

B. Dispoziții de drept internațional public

64. Convenția împotriva torturii și a altor pedepse ori tratamente crude, inumane sau degradante, adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 10 decembrie 1984 (Rezoluția 39/46) și intrată în vigoare la 26 iunie 1987, prevede:

Articolul 1

« 1. În scopul prezentei convenții, termenul „tortură” desemnează orice act prin care o durere sau suferințe grave, fizice ori mintale, sunt provocate în mod intenționat unei persoane pentru a obține în special informații sau mărturii de la aceasta sau de la o terță persoană, pentru a o pedepsi pentru un act comis sau presupus că ar fi fost comis de aceasta sau de o terță persoană, pentru a o intimida sau a face presiuni asupra acesteia sau asupra unei terțe persoane, sau pentru orice alt motiv sub orice formă de discriminare, dacă acea durere sau astfel de suferințe sunt provocate de un funcționar public sau de orice altă persoană cu o funcție oficială, sau la instigarea sa ori cu consimțământul său precis sau tacit. Acest termen nu cuprinde durerea sau suferințele ce rezultă numai din sancțiuni legitime, inerente acestor sancțiuni sau ocazionate de ele.”

Articolul 15

„Orice stat parte asigură că orice declarație despre care s-a stabilit că a fost obținută prin tortură să nu poată fi invocată ca un element de probă într-o procedură, dacă nu este făcută împotriva unei persoane acuzate de tortură pentru a stabili că s-a făcut o declarație.”

Articolul 16

« 1. Orice stat parte se angajează să interzică în orice teritoriu aflat sub jurisdicția sa alte acte ce constituie pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante care nu sunt acte de tortură astfel cum este aceasta definită la art. 1 în cazul în care respectivele acte sunt comise de un funcționar public sau de orice altă persoană cu funcție oficială, sau la instigarea sa ori cu consimțământul său expres sau tacit. În special, obligațiile enunțate la art. 10, 11, 12 și 13 se aplică prin înlocuirea mențiunii torturii cu menționarea altor forme de pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante.”

C. Practica curților și tribunalelor din alte state și ale altor organe de control al respectării drepturilor omului

1. Încadrarea juridică a amenințărilor cu tortură

65. Mai multe instituții care controlează respectarea interdicției torturii și altor tratamente inumane sau degradante au examinat domeniul de aplicare al acestei interdicții în cazul în care o persoană a fost amenințată cu atingeri ale integrității sale fizice.

66. În hotărârea din 27 noiembrie 2003 (*Fond, reparații și cheltuieli*) în cauza *Maritza Urrutia împotriva Guatemalei* (seria C nr. 103), Curtea interamericană a drepturilor omului a afirmat următoarele:

„85. În ceea ce privește tratamentul pe care funcționarii de stat l-au rezervat pentru Maritza Urrutia în timpul detenției sale ilegale și arbitrare, Curtea constată că pretinsa victimă avea capul acoperit cu o cagulă, că a fost legată cu cătușe de un pat într-o încăpere în care era lumina aprinsă și în care radio-ul era deschis tot timpul, ceea ce nu o lăsa să doarmă. În plus, a trebuit să fie supusă unor interogatorii foarte lungi în cursul cărora i s-au arătat fotografii ale unor persoane ce prezentau urme de tortură sau fuseseră ucise în luptă și a fost amenințată că și-ar putea găsi familia în aceeași stare. De asemenea, acești funcționari au amenințat-o cu tortura fizică sau cu uciderea sa ori a familiei sale, dacă nu colaborează. I-au arătat fotografiile cu ea și cu familia sa, precum și scrisori pe care ea le trimisese fostului soț (...). În cele din urmă, Maritza Urrutia a fost obligată să înregistreze o casetă video, care a fost difuzată apoi pe două canale de televiziune din Guatemala, în care ea a făcut o declarație împotriva voinței sale și al cărei conținut a fost constrâns să îl confirme la o conferință de presă organizată după eliberarea sa (...).

92. A fost instituit un regim juridic internațional ce interzice în mod definitiv orice formă de tortură, fizică și psihologică, și, în ceea ce privește această ultimă categorie, s-a recunoscut că amenințarea sau riscul real de atingere a integrității fizice a unei persoane generează, în anumite circumstanțe, o angoasă morală ce poate fi considerată „tortură psihologică”. (...)

98. În lumina celor menționate anterior, Curtea declară că statul a încălcat art. 5 din convenția americană, coroborat cu art. 1 § 1 din aceeași convenție, și obligațiile prevăzute de art. 1 și 6 din Convenția interamericană împotriva torturii, în sarcina Martitzei Urrutia”.

67. Raportorul special al Comisiei drepturilor omului al Națiunilor Unite a declarat următoarele în raportul său din 3 iulie 2001 la Adunarea generală privind tortura și alte pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante (NU Doc. A/56/156): « *După cum arată Comisia pentru drepturile omului în observația generală nr. 20 (10 aprilie 1992), cu privire la art. 7 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, Raportorul special ar dori să reamintească guvernelor că interdicția torturii privește nu numai acte ce provoacă victimei o durere fizică, dar și acte ca intimidarea și alte forme de amenințări, ce provoacă o suferință morală*” (pct. 3). Atras atenția că „*teama de a fi torturat fizic ar putea constitui în sine o tortură psihică*” (pct. 7). În plus, în opinia lui, „*amenințările grave și credibile, inclusiv amenințările cu moartea, ce aduc atingere integrității fizice a victimei sau a unui terț pot fi asimilate unor tratamente crude, inumane sau degradante, adică unor*

acte de tortură, în special dacă victima rămâne în mâinile reprezentanților forței publice” (pct. 8).

68. Comisia pentru drepturile omului a Organizației Națiunilor Unite a considerat, în constatările sale adoptate la 29 martie 1983 în cauza *Estrella împotriva Uruguay* (Comunicarea nr. 74/1980), că autorul comunicării, un pianist concertist, „a fost supus unor torturi fizice și psihologice dure și mai ales a fost amenințat că îi se vor tăia mâinile cu ferăstrăul electric pentru a-l determina să mărturisească activitățile subversive”. (pct. 8.3). Comisia pentru drepturile omului a opinat că autorul comunicării a fost supus torturii, ceea ce genera o încălcare a art. 7 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (pct. 10).

2. Admiterea probelor obținute prin tortură sau alte rele tratamente interzise: norma de excludere

a) Statele părți la convenție

69. Documentele aflate în posesia Curții arată că nu există un veritabil consens între statele părți la convenție în ceea ce privește domeniul de aplicare al normei de excludere.

b) Alte organe de control al respectării drepturilor omului

70. Comisia pentru drepturile omului a Organizației Națiunilor Unite a declarat în observația generală nr. 7 cu privire la tortură și la tratamentele sau pedepsele crude, inumane sau degradante (art. 7 din Pact) din 30 mai 1982:

« 1. (...) reiese din art. 7 din Pact, coroborat cu art. 2, că statele trebuie să asigure o protecție efectivă datorită unui mecanism de control. Plângerile pentru rele tratamente trebuie să facă obiectul unei anchete efective, conduse de autoritățile competente. Cei care sunt găsiți vinovați trebuie considerați responsabili, iar victimele presupuse trebuie să dispună de căi de recurs efective, inclusiv de dreptul la reparații. Printre garanțiile ce pot permite un control efectiv, sunt (...) dispozițiile care permit declararea ca inadmisibile în justiție a mărturiilor sau a altor declarații obținute prin tortură sau a altor tratamente contrare art. 7 (...)”

71. Observația generală nr. 7 cu privire la interzicerea torturii și a unor pedepse și tratamente crude, inumane sau degradante a fost înlocuită cu observația generală nr. 20 din 10 martie 1992, unde se spune că:

« 12. Este important, pentru a se împiedica comiterea unor încălcări a art. 7, ca legea să interzică folosirea sau declararea ca inadmisibile într-o procedură judiciară a declarațiilor și mărturiilor obținute prin tortură sau prin orice alt tratament interzis.”

72. Comitetul Organizației Națiunilor Unite împotriva torturii, care supraveghează punerea în aplicare a Convenției Organizației Națiunilor Unite împotriva torturii, a recomandat în observațiile sale finale din 11 mai 1998 cu privire la Germania (doc. nr. A/53/44) „să fie luate noi măsuri

legislative pentru a se asigura respectarea art. 15 din convenție și pentru a împiedica definitiv neprezentarea unor elemente de probă obținute direct sau indirect prin tortură, judecătorilor care hotărăsc în orice procedură judiciară” (pct. 193 din observațiile finale).

c) Jurisprudența curților și a tribunalelor din alte state

73. Interdicția de a utiliza în detrimentul acuzatului informații ce decurg din faptele de care s-a luat cunoștință în urma actelor ilicite ale funcționarilor de stat (doctrina numită a fructului copacului otrăvit) este solid ancorată în tradiția judiciară a Statelor Unite ale Americii (a se vedea, de exemplu, Curtea Supremă a SUA, nr. 82-1651, *Nix împotriva Williams*, decizia din 11 iunie 1984, 467 S.U.A. 431 (1984), pp. 441 și urm. ; Curtea Supremă a S.U.A., nr. 82-5298, *Segura împotriva Statelor Unite*, decizia din 5 iulie 1984, 468 S.U.A. 796 (1984), pp. 796-797 și 815; și Curtea Supremă S.U.A., nr. 07-513, *Herring împotriva Statelor Unite*, decizia din 14 ianuarie 2009, 555 S.U.A. ... (2009), secțiunea II.A., cu alte referințe). Interdicția se aplică informațiilor adunate datorită mărturiilor obținute sub constrângere (cu privire la constrângere, a se vedea Curtea Supremă SUA, nr. 50, *Blackburn împotriva Alabama*, decizia din 11 ianuarie 1960, 361 S.U.A. 199, pp. 205-207, și Curtea Supremă a SUA, nr. 8, *Townsend împotriva Sain*, decizia din 18 martie 1963, 372 S.U.A. 293 (1963), pp. 293 și 307-309), ceea ce înseamnă că dacă mărturiile permit obținerea unor probe suplimentare, acestea, pe lângă mărturiile inițiale, sunt de asemenea inadmisibile în justiție (a se compara *Nix*, citată anterior, p. 441, și *Segura*, citată anterior, p. 804). Probele nu trebuie totuși să fie excluse decât dacă actul ilegal este cauza imediată care a permis descoperirea probelor. Cu alte cuvinte, probele vor fi inadmisibile dacă se poate demonstra că „fără” actul ilegal nu ar fi fost descoperite. Norma de excludere nu se aplică dacă legătura dintre comportamentul ilegal al poliției și descoperirea probelor este atât de fragilă încât viciul dispăre. Acesta este cazul, de exemplu, atunci când poliția s-a bazat pe o sursă independentă pentru aflarea probelor (a se vedea *Nix*, citată anterior, pp. 441-444, și *Segura*, citată anterior, pp. 796-797, 804-805 și 815, cu alte referințe) sau în cazul în care probele ar fi fost inevitabil aflate chiar dacă nu a existat nicio încălcare a vreunei dispoziții constituționale (a se vedea *Nix*, citată anterior, pp. 441-444).

74. Norma de excludere se aplică și în alte state. Astfel, Curtea Supremă de Apel din Africa de Sud a declarat în recenta sa hotărâre din 10 aprilie 2008 din cauza *Mthembu împotriva Statului* cu nr. 379/2007, [2008] ZASCA 51:

„Expunere sumară: Mărturia unui complice obținută prin tortură (inclusiv probele materiale pe care le-a putut obține) este inadmisibilă (...)

33. (...) Hilux și cutia metalică au fost probe materiale determinante pentru argumentarea acuzației împotriva apelantului pentru infracțiunile de furt. De obicei, așa cum am spus, asemenea probe nu ar fi excluse deoarece ele există independent

de încălcarea vreunei dispoziții a Constituției. Dar aceste descoperiri au avut loc deoarece poliția l-a torturat pe Ramseroop. Nimic nu ne permite să afirmăm că ele ar fi avut loc oricum. Dacă era așa, rezultatul acestei cauze ar fi putut fi diferit.

34. Ramseroop a dat declarația la poliție imediat după ce cutia metalică a fost descoperită la domiciliul său în urma torturii la care a fost supus. Faptul că a depus apoi mărturie, aparent, de bunăvoie nu modifică deloc faptul că informațiile din această declarație și cu privire la Hilux și la cutia metalică au fost obținute prin tortură. (...) Există așadar o legătură inextricabilă între tortura aplicată și natura probelor care au fost aduse în instanță. Tortura a viciat probele în mod iremediabil. (...)

36. Pentru recunoașterea mărturiei lui Ramseroop cu privire la Hilux și la cutia metalică, ar trebui să ignorăm modul în care poliția a obținut aceste informații de la el. Și mai grav este faptul că acest lucru ar antrena procesul judiciar într-o „stigmatizare morală”. Acest lucru „ar aduce atingere integrității procesului judiciar (și) ar dezonora administrarea justiției”. Pe termen lung, admisibilitatea probelor obținute prin tortură nu ar putea decât să corupă sistemul de justiție penală. Interesul general comandă, în opinia mea, excluderea, indiferent dacă aceste probe au sau nu o incidență asupra echității procesului.

37. Pentru toate aceste motive, consider ca inadmisibilă mărturia lui Ramseroop cu privire la Hilux și la cutia metalică. (...) »

În drept

I. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 3 din convenție

75. Reclamantul spune că a fost supus torturii, cu încălcarea art. 3 din convenție, la interogarea sa de către poliție, la 1 octombrie 2002. Acesta se consideră în continuare victima acestei încălcări a art. 3, redactat în felul următor:

„Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.”

76. Guvernul respinge acest argument, estimând că reclamantul nu se mai poate pretinde victima unei încălcări a art. 3.

A. Cu privire la calitatea de victimă a reclamantului

77. În pasajele sale relevante în speță, art. 34 § 1 din convenție este redactat astfel:

„Curtea poate fi sesizată printr-o cerere de orice persoană (...) care se pretinde victimă a unei încălcări de către una dintre înaltele părți contractante a drepturilor recunoscute în convenție sau în protocoalele sale. (...) »

78. Curtea consideră că, în prezenta cauză, nu se poate pronunța asupra problemei de a ști dacă reclamantul și-a pierdut ulterior calitatea inițială de

victimă a unei încălcări a art. 3 din convenție în sensul art. 34 al acestui instrument fără să fi stabilit mai întâi modul în care a fost tratat în cadrul interogatoriului său și fără să fi apreciat gravitatea acestui tratament în temeiul art. 3. Aceasta va putea astfel să verifice dacă, prin urmare, autoritățile au reacționat corect sau nu.

1. Tratamentul denunțat era contrar art. 3?

a) Hotărârea camerei

79. Camera a considerat că, la ordinul lui D., director adjunct al Poliției din Frankfurt pe Main, inspectorul E. l-a amenințat pe reclamant cu violențe fizice ce i-au provocat grave suferințe pentru a-l face să spună unde era J. A concluzionat că celelalte susțineri ale reclamantului, care spunea că a făcut obiectul altor amenințări sau a suferit leziuni în cursul interogatoriului, nu au fost dovedite dincolo de orice îndoială rezonabilă. Având în vedere circumstanțele cauzei, camera a calificat această amenințare cu violențe drept tratament inuman interzis de art. 3.

b) Argumentele părților

i. Reclamantul

80. Reclamantul susține că atunci când detectivul E. l-a interogat la 1 octombrie 2002, i-a aplicat un tratament interzis de art. 3. Inspectorul E. l-ar fi amenințat cu „suferințe intolerabile la care nu a mai fost niciodată supus” dacă nu spunea unde se afla J. Acesta i-ar fi spus că aceste suferințe i-ar fi aplicate fără să îi lase urme și că un polițist antrenat special în acest gen de tehnici urma să vină la comisariat cu elicopterul. Pentru a sublinia amenințarea, E. ar fi imitat elicele în mișcare ale unui elicopter și ar fi descris fără menajamente durerea torturii. Măsuri concrete ar fi fost deja luate de fapt în acel moment deoarece un medic din cadrul poliției ar fi confirmat apoi că a asistat la tortură pentru ca reclamantul să nu își piardă cunoștința și procedura să nu lase nicio urmă.

81. Reclamantul ar fi fost de asemenea amenințat cu abuzuri sexuale deoarece s-a avut în vedere să fie închis într-o celulă cu doi bărbați „de culoare” corpolenți care să îl abuzeze sexual. Ar fi fost, de asemenea, rănit în cursul interogatoriului. E. l-ar fi lovit de mai multe ori în torace, ceea ce i-ar fi provocat câteva hematoame, și l-ar fi împins o dată lovindu-se cu capul de perete. Reclamantul a adus în sprijinul acestei doleanțe două certificate medicale din 4 și 7 octombrie 2002 emise de medicii din cadrul poliției (supra, pct. 21). În urma acestor fapte, persoana în cauză ar fi fost condusă la Birstein împotriva voinței sale și ar fi fost constrânsă să meargă descălțată prin pădure până la locul unde lăsase trupul și, la ordinul poliției, ar fi trebuit să indice locul cu precizie. De asemenea, ar fi fost forțat să arate și alte probe pe drumul de întoarcere de la Birstein. Polițiștii l-ar fi amenințat

atunci spunându-i că știau că J. nu era în viață și l-ar fi forțat astfel să contribuie la propria incriminare numai pentru a permite începerea urmăririi penale împotriva lui.

82. Referindu-se în special la art. 1 și 15 din Convenția Organizației Națiunilor Unite împotriva torturii (supra, pct. 64), reclamantul susține că tratamentul la care a fost supus pentru a-l face să mărturisească constituie tortură.

ii. Guvernul

83. Astfel cum a procedat în fața camerei, Guvernul recunoaște, exprimându-și regretele, că art. 3 a fost încălcat în timpul interogatoriului reclamantului din 1 octombrie 2002. El precizează totuși că persoana în cauză a fost amenințată cu suferințe grave numai dacă nu spunea poliției unde se afla J. Reclamantul nu ar fi fost amenințat și cu abuzuri sexuale. De altfel, rănilor nu ar fi fost cauzate în cursul interogatoriului respectiv și persoana în cauză nu ar fi fost constrânsă să meargă descălțată la Birstein. Leziunile cutanate ar fi fost provocate la momentul arestării pe aeroportul din Frankfurt. Din cele declarate de reclamant până în prezent, E. l-ar fi lovit o dată în torace și acesta ar fi dat cu capul de perete o singură dată. Instanțele interne nu ar fi considerat stabilite celelalte amenințări sau răni.

84. În plus, inspectorii D. și E. ar fi recurs la metoda interogatoriului în cauză pentru a salva viața lui J., despre care credeau că se află în mare pericol. În acel moment, ei nu ar fi știut că J. nu mai era în viață.

iii. Terții intervenienți

α) Părinții lui J.

85. Părinții lui J. sunt de acord cu argumentația Guvernului. Reclamantul ar pretinde acum pentru prima dată că diversele sale răni, între care cele de sub claviculă, i-au fost cauzate în cursul interogatoriului din 1 octombrie 2002. Ori, reclamantul ar fi recunoscut înainte că aceste răni i-au fost făcute în momentul arestării, la 30 septembrie 2002. Ar fi recunoscut asta într-o carte pe care a publicat-o în 2005 (*Allein mit Gott – der Weg zurück (Singur cu Dumnezeu – Drumul de întoarcere)*, pp. 57-61), consacrată, între altele, anchetei penale și procesului al cărui obiect a fost. Într-un capitol intitulat „Arestarea”, reclamantul ar fi reprodus o copie a certificatului medical emis la 4 octombrie 2002 de către un medic din cadrul poliției (supra pct. 21) pentru a arăta rănilor ce i-au fost cauzate la arestarea sa din 30 septembrie 2002. Acesta ar arăta de acum înainte respectivul certificat pentru a demonstra că rănilor i-au fost făcute în cursul interogatoriului. Rănilor nu ar avea, prin urmare, legătură cu interogatoriul din 1 octombrie 2002.

β) Redress Trust

86. Referindu-se în special la constatările instituțiilor convenției în *Cauza greacă* (raportul Comisiei din 5 noiembrie 1969, Anuar 12 (1969) 170, p. 461) și în cauza *Akkoç împotriva Turciei*, nr. 22947/93 și 22948/93, pct. 25 și 116-117, CEDO 2000-X), Redress Trust precizează că pentru a fi constituită tortură, un act nu are nevoie să aducă atingere integrității fizice. Suferința morală ar fi în sine și prin ea însăși o formă comună de tortură. În plus, Curtea ar fi reamintit că simpla amenințare cu o conduită interzisă de art. 3 poate genera încălcarea acestui articol (terțul intervenient citează *Campbell și Cosans împotriva Regatului Unit*, 25 februarie 1982, pct. 26, seria A nr. 48). Alte organe internaționale, între care Curtea Interamericană a Drepturilor Omului (supra, pct. 66), Raportorul special al Organizației Națiunilor Unite cu privire la tortură (supra pct. 67) și Comisia Organizației Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului (supra, pct. 68) ar considera, de asemenea, că amenințarea unei grave atingeri a integrității fizice poate constitui, în funcție de circumstanțele și efectul pe care le are asupra persoanei în cauză, un act de tortură sau o altă formă de rele tratamente. Oricum, nu ar fi deloc nevoie să se distingă între tortură alte rele tratamente în temeiul art. 3 din convenție deoarece, contrar art. 1, 15 și 16 din Convenția Organizației Națiunilor Unite împotriva torturii (supra, pct. 64), articolul pertinent din convenție nu ar atașa torturii consecințe juridice diferite de cele atașate altor forme de rele tratamente interzise. Referindu-se printre altele la cauza *Labita împotriva Italiei* [(MC), nr. 26772/95, pct. 119, CEDO 2000-IV], Redress Trust subliniază că interdicția torturii și a celorlalte tratamente crude, inumane și degradante este absolută și nu suferă nicio derogare, justificare sau limitare, indiferent de circumstanțele cauzei și acțiunile victimei.

c) Motivarea Curții

i. Scurtă prezentare a principiilor relevante

87. Curtea reamintește că art. 3 din convenție consacră una din valorile fundamentale ale societăților democratice. Acesta nu prevede restricții, spre deosebire de majoritatea clauzelor normative ale convenției, și, în temeiul art. 15 § 2, nu este supus niciunei derogări, chiar și în caz de pericol public care amenință viața națiunii [*Selmouni împotriva Franței* (MC), nr. 25803/94, pct. 95, CEDO 1999-V, și *Labita*, citată anterior, pct. 119]. Curtea confirmă că până și în circumstanțele cele mai dificile, cum este lupta împotriva terorismului și crima organizată, convenția interzice în termeni absoluți tortura și pedepsele și tratamentele inumane sau degradante, indiferent de comportamentul persoanei în cauză (*Chahal împotriva Regatului Unit*, 15 noiembrie 1996, pct. 79, *Culegere de hotărâri și decizii* 1996-V, și *Labita*, citată anterior, pct. 119). Natura infracțiunii reproșate reclamantului este așadar lipsită de relevanță pentru examinarea din perspectiva art. 3 [*V. împotriva Regatului Unit* (MC), nr. 24888/94, pct.

69, CEDO 1999-IX; *Ramirez Sanchez împotriva Franței* (MC), nr. 59450/00, pct. 116, CEDO 2006-IX; și *Saadi împotriva Italiei* (MC), nr. 37201/06, pct. 127, CEDO 2008-...].

88. Pentru a se afla sub incidența art. 3, relele tratamente trebuie să atingă un minim de gravitate. Aprecierea acestui grad minim depinde de datele cauzei, în special de durata tratamentului și de efectele sale fizice sau mentale precum și, uneori, de sex, vârstă și starea de sănătate a victimei, etc. [*Irlanda împotriva Regatului Unit*, 18 ianuarie 1978, pct. 162, seria A nr. 25 și *Jalloh împotriva Germaniei* (MC), nr. 54810/00, pct. 67, CEDO 2006-IX]. Printre alți factori de luat în considerare figurează scopul în care tratamentul i-a fost aplicat, precum și intenția sau motivația care l-au inspirat (de comparat, între altele, *Aksoy împotriva Turciei*, 18 decembrie 1996, pct. 64, *Culegere* 1996-VI; *Egmez împotriva Ciprului*, nr. 30873/96, pct. 78, CEDO 2000-XII; și *Krastanov împotriva Bulgariei*, nr. 50222/99, pct. 53, 30 septembrie 2004), precum și contextul său, cum ar fi o atmosferă de mare tensiune și cu mare încărcături emoțională (de comparat, de exemplu, *Selmouni*, citată anterior, pct. 104, și *Egmez*, *loc. cit.*).

89. Curtea a considerat un tratament ca fiind „inuman” pe motiv în special că a fost aplicat cu premeditare ore întregi și că a cauzat fie leziuni corporale, fie grave suferințe fizice și mintale (*Labita*, citată anterior, pct. 120, și *Ramirez Sanchez*, citată anterior, pct. 118). Aceasta a definit un tratament degradant ca fiind în stare să creeze sentimente de teamă, angoasă și inferioritate care pot umili, înjosi și domina rezistența fizică sau morală a persoanei care este victimă a acestuia sau pot duce la acțiune împotriva voinței sau conștiinței sale (a se vedea, printre altele, *Keenan împotriva Regatului Unit*, nr. 27229/95, pct. 110, CEDO 2001-III, și *Jalloh*, citată anterior, pct. 68).

90. Pentru a stabili dacă o formă de rele tratamente trebuie calificată ca tortură, trebuie avută în vedere distincția, pe care o face art. 3, între această noțiune și cea de tratament inuman sau degradant. După cum arăta Curtea anterior, această distincție pare să fi fost consacrată de convenție pentru a marca o josnicie deosebită a tratamentelor inumane deliberate ce au provocat puternice suferințe grave și crude (*Irlanda împotriva Regatului Unit*, citată anterior, pct. 167; *Aksoy*, citată anterior, pct. 63; și *Selmouni*, citată anterior, pct. 96). Pe lângă un element de gravitate, tortura implică o voință deliberată, după cum recunoaște Convenția Organizației Națiunilor Unite împotriva torturii și alte pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante: în art. 1 aceasta definește tortura ca orice act prin care o durere sau unele suferințe acute sunt aplicate cu intenție unei persoane în special pentru a se obține de la aceasta informații, pentru a o pedepsi sau intimida (*Akkoç*, citată anterior, pct. 115).

91. Curtea reamintește, de asemenea, că riscul unor acțiuni interzise de art. 3 se poate lovi de acest text dacă este suficient de real și imediat. Astfel, amenințarea unei persoane cu tortura ar putea constitui, în circumstanțele

date, cel puțin un tratament inuman (a se compara *Campbell și Cosans*, citată anterior, pct. 26).

92. Pentru aprecierea elementelor care îi permit să spună dacă a existat încălcarea art. 3, Curtea adoptă principiul probei „dincolo de orice îndoială rezonabilă”, dar adaugă că o asemenea probă poate rezulta dintr-un „grup de indicii, sau de presupuneri incontestabile, suficient de grave, precise și concordante (*Jalloh*, citată anterior, pct. 67, și *Ramirez Sanchez*, citată anterior, pct. 117). Curtea declară, de asemenea, în special că dacă un individ este reținut sănătos dar se constată că este rănit la momentul eliberării sale, este datoria statului să ofere o explicație plauzibilă pentru aceste răni, în caz contrar apare în mod evident o întrebare în temeiul art. 3 din convenție (a se compara *Tomasi împotriva Franței*, 27 august 1992, pct. 110, seria A nr. 241-A; *Ribitsch împotriva Austriei*, 4 decembrie 1995, pct. 34, seria A nr. 336; *Aksoy*, citată anterior, pct. 61; și *Selmouni*, citată anterior, pct. 87).

93. În cazul unor susțineri în temeiul art. 3 din convenție, Curtea trebuie să înceapă o examinare deosebit de aprofundată (*Matko împotriva Sloveniei*, nr. 43393/98, pct. 100, 2 noiembrie 2006, și *Vladimir Romanov împotriva Rusiei*, nr. 41461/02, pct. 59, 24 iulie 2008). Dacă a existat o procedură internă, nu intră în atribuțiile Curții substituirea propriei viziuni a lucrurilor cu cea a curților și tribunalelor interne, care au în principiu datoria de a evalua informațiile adunate (*Klaas împotriva Germaniei*, 22 septembrie 1993, pct. 29, seria A nr. 269, și *Jasar împotriva „fostei Republici iugoslave a Macedoniei”*, nr. 69908/01, pct. 49, 15 februarie 2007). Chiar dacă constatările instanțelor interne nu obligă Curtea, aceasta are de obicei nevoie de elemente convingătoare pentru a putea elimina constatările la care au ajuns respectivele instanțe.

ii. Aplicarea acestor principii în speță

α) Aprecierea faptelor de către Curte

94. În ceea ce privește tratamentul la care reclamantul a fost supus la 1 octombrie 2002, nu cauzează controverse între părți faptul că în timpul interogatoriului din acea dimineață, inspectorul E., la indicațiile directorului adjunct al Poliției din Frankfurt pe Main, D., l-a amenințat pe reclamant cu suferințe intolerabile dacă refuză să spună unde se afla J. O tehnică care nu ar lăsa nicio urmă ar fi folosită de un polițist special antrenat în acest scop și care era deja în drum spre comisariat în elicopter. Această procedură ar fi realizată sub supraveghere medicală. De fapt, Tribunalul Regional din Frankfurt pe Main a stabilit acest lucru atât în cadrul procedurii penale îndreptate împotriva reclamantului (supra, pct. 26) cât și în cea îndreptată împotriva funcționarilor de poliție (supra, pct. 47). În plus, reiese din nota lui D. depusă la dosarul poliției (supra, pct. 20) și din constatarea tribunalului intern în cadrul procedurii penale îndreptată împotriva lui D.

(supra, pct. 47) că acesta avea intenția, dacă trebuia, să pună în practică această amenințare cu ajutorul unui „ser al adevărului” și că reclamantul fusese avertizat că materializarea amenințării era iminentă.

95. Având în vedere că D. dăduse ordin de mai multe ori șefilor de serviciu care îi erau subordonați să recurgă la forță împotriva reclamantului, în caz de nevoie, înainte de a-i ordona în cele din urmă lui E. să-l amenințe pe reclamant cu tortura (supra, pct. 47), nu putem considera acest ordin un act spontan deoarece ar cuprinde cu siguranță un element intenționat. În plus, reclamantul pare să fi fost încătușat în sala de interogatoriu, în timpul încarcerării sale (supra, pct. 57) și se afla, astfel, într-o stare de vulnerabilitate și încordare deosebite. Având în vedere constatările instanțelor interne și elementele de care dispune, Curtea are convingerea că polițiștii au făcut uz de metoda de interogare în litigiul deoarece credeau că pot salva viața lui J.

96. Curtea arată, de asemenea, că reclamantul pretinde că a suferit lovituri și răni și că a fost amenințat cu abuzuri sexuale în cursul interogatoriului. Verificând dacă aceste susțineri, pe care Guvernul le contestă, au fost dovedite dincolo de orice îndoială rezonabilă, Curtea consideră, având în vedere certificatele medicale prezentate de reclamant, că pretinderea suferirii unor lovituri și răni în timpul interogatoriului nu este în întregime neîntemeiată. Aceste certificate arată că persoana în cauză a avut toracele tumefiat în zilele dinaintea examinărilor medicale.

97. Pe de altă parte, Curtea ia notă și de explicațiile oferite de Guvern cu privire la rănilor reclamantului, precum și de observațiile părinților lui J. asupra acestui punct. Referindu-se la declarațiile făcute chiar de reclamant în cartea publicată în 2005, părinții lui J. susțin că toate rănilor, inclusiv leziunile cutanate, pe care reclamantul le-a suferit fără îndoială i-au fost cauzate la momentul arestării, când a fost pus jos cu fața la pământ (supra, pct. 13 și 14). De altfel, instanțele interne nu au considerat stabilită niciuna din celelalte susțineri ale reclamantului. Se pare că acesta nu a formulat în fața instanțelor interne, care au examinat și evaluat elementele de probă, susținerile conform cărora acesta a suferit leziuni corporale în timpul interogatoriului, cel puțin nu la fel de mult ca în fața Curții (a se vedea, în special, supra, pct. 26). În plus, certificatele medicale nu arată deloc cauza probabilă a rănilor (supra, pct. 21).

98. Ținând cont de cele menționate anterior, Curtea nu este în măsură să concluzioneze că plângerile reclamantului cu privire la loviturile și rănilor suferite și la amenințarea cu abuzuri sexuale al căror obiect pretinde că a fost la interogatoriu, au fost stabilite dincolo de orice îndoială rezonabilă.

99. Curtea observă, de altfel, că reclamantul spune că a fost din nou supus unui tratament interzis de art. 3, și anume că ar fi fost constrâns să meargă prin pădure desculț până la Birstein și ar fi fost în mod fățiș forțat să indice locul precis în care se afla trupul și să arate și alte probe incriminatoare. Guvernul contestă și aceste acuzații. Curtea arată că, din

constatările instanțelor interne, după interogatoriu, reclamantul a acceptat să meargă împreună cu polițiștii la heleşteul unde ascunsese trupul lui J. (supra, pct. 17). Nimic nu ne permite să afirmăm că vreunul din polițiștii prezenți l-ar fi amenințat verbal pe reclamant pe drumul până la Birstein pentru a-l determina să indice locul precis unde se afla trupul. Rămâne totuși de stabilit în temeiul art. 6 dacă și în ce măsură reclamantul a indicat probe incriminatoare la Birstein din cauza amenințărilor ce i-au fost adresate la comisariat. Cum din certificatele medicale reiese că reclamantul avea bășici și umflături la picioare (supra, pct. 12), Curtea consideră că susținerea reclamantului că ar fi fost constrâns să meargă desculț nu este în întregime neîntemeiată. Acestea fiind spuse, după examinarea elementelor pe care le dețineau, instanțele interne nu au considerat dovedită această susținere – pe care, în plus, reclamantul nu pare s-o fi formulat de la începutul procedurii interne (a se vedea, în special, supra, pct. 26). Medicii care au l-au examinat nu au stabilit cauza rănilor. Prin urmare, Curtea consideră că susținerile reclamantului în această privință nu au fost dovedite dincolo de orice îndoială rezonabilă.

100. Având în vedere cele menționate anterior, Curtea consideră stabilit faptul că, în dimineața zilei de 1 octombrie 2002, poliția l-a amenințat pe reclamant cu suferințe intolerabile în modul expus la pct. 94-95 de mai sus pentru a-l determina să spună unde se afla J.

β) Încadrarea juridică a tratamentului

101. Curtea notează că Guvernul recunoaște că tratamentul la care E. l-a supus pe reclamant a încălcat art. 3 din convenție. Totuși, având în vedere gravele acuzații de tortură formulate de reclamant și argumentul Guvernului conform căruia cel în cauză și-a pierdut calitatea de victimă, Curtea consideră că trebuie să facă ea însăși cercetări pentru a afla dacă acest tratament a atins gradul minim de gravitate dorit pentru a intra sub incidența art. 3 și, în caz afirmativ, cum trebuie încadrat. Având în vedere factorii relevanți care se desprind din jurisprudența sa (supra, pct. 88-91), ea va examina pe rând durata tratamentului aplicat reclamantului, efectele fizice sau mintale pe care le-a avut asupra lui, problema de a ști dacă a fost intenționat sau nu, scopul urmărit și contextul în care a fost aplicat.

102. În ceea ce privește durata conduitei contestate, Curtea arată că interogatoriul sub amenințarea cu rele tratamente a durat aproximativ zece minute.

103. Fiind vorba de efecte fizice și mintale ale acestui tratament, Curtea observă că reclamantul, care a refuzat mai întâi să arate unde se afla J., a mărturisit sub amenințare locul unde i-a ascuns trupul și a continuat să furnizeze detalii cu privire la decesul lui J. pe parcursul procedurii de anchetă. Prin urmare, Curtea consideră că amenințările reale și imediate cu rele tratamente deliberate și iminente ce i-au fost aplicate reclamantului în

cursul interogatoriului i-au provocat teamă, neliniște și suferințe mintale considerabile. Persoana în cauză nu a prezentat totuși certificate medicale care să ateste sechele psihologice pe termen lung drept consecințe.

104. De altfel, amenințările nu au fost un act spontan, ci au fost premeditate și concepute în mod deliberat și intenționat.

105. Fiind vorba de scopul amenințărilor, Curtea consideră că reclamantului i-a fost aplicat cu intenție acest tratament pentru a se obține de la acesta informații cu privire la locul în care se afla J.

106. Curtea arată, de asemenea, că amenințările cu rele tratamente deliberate și iminente au fost făcute atunci când reclamantul se afla în custodia reprezentanților legii și că era aparent încătușat și, prin urmare, vulnerabil. D. și E. au acționat garantat în exercitarea funcțiilor lor de reprezentanți ai statului și aveau intenția de a pune în practică aceste amenințări, dacă era nevoie, sub supraveghere medicală și recurgând la un polițist special antrenat. Ordinul dat de D. de a-l amenința pe reclamant nu a reprezentat o decizie spontană deoarece D. îl dăduse deja de mai multe ori înainte și s-a arătat din ce în ce mai nerăbdător, subordonații săi nerespectându-i instrucțiunile. Amenințările au fost făcute într-o atmosferă de tensiune acută și cu puternică încărcătură emoțională, polițiștii fiind supuși unei presiuni extreme deoarece credeau că viața lui J. era în mare pericol.

107. În această privință, Curtea admite motivația care a influențat comportamentul polițiștilor și ideea că au acționat pentru salvarea vieții unui copil. Cu toate acestea, trebuie să sublinieze că, având în vedere art. 3 și jurisprudența sa constantă (supra, pct. 87), interdicția relelor tratamente este independentă de acțiunile persoanei respective sau de motivația autorităților.

Tortura sau un tratament inuman sau degradant nu pot fi aplicate chiar dacă viața unui individ se află în pericol. Nu există nicio derogare, chiar și în cazul unui pericol public ce amenință viața națiunii. Art. 3, redactat în termeni clari, recunoaște că orice ființă umană are un drept absolut și inalienabil de a nu fi supus torturii sau unui tratament inuman sau degradant, indiferent de circumstanțe, chiar și cele mai dificile. Principiul filozofic care stă la baza caracterului absolut al dreptului consacrat la art. 3 nu suferă nicio excepție, niciun factor justificativ și nicio echilibrare a intereselor, indiferent de acțiunile persoanei respective și natura de infracțiunii ce i-ar putea fi reproșată.

108. Ținând seama de factorii relevanți de luat în considerare pentru încadrarea tratamentului aplicat reclamantului, Curtea consideră că amenințările reale și imediate făcute la adresa acestuia pentru a obține de la el informații au atins gradul minim de gravitate dorit pentru ca comportamentul contestat să intre sub incidența art. 3. Ea reamintește că, potrivit propriei sale jurisprudențe (supra, pct. 91), care se referă și la definiția torturii dată de art. 1 din Convenția Organizației Națiunilor Unite

împotriva Torturii (supra, pct. 90 și 64), și conform pozițiilor adoptate de alte organe internaționale de control al drepturilor omului (supra, pact. 66-68), pe care le menționează și Redress Trust, o amenințare cu tortura poate fi analizată ca tortură, aceasta acoperind prin natura sa atât suferințele fizice, cât și cele mintale. În special, teama de tortura fizică poate constitui în sine o tortură mintală. Se pare totuși că se consideră în general, și Curtea procedează în același mod, că întrebarea dacă o amenințare cu tortură fizică reprezintă o tortură psihologică sau un tratament inuman sau degradant depinde de ansamblul circumstanțelor cauzei examinate, în special de forța presiunii exercitate și de intensitatea suferinței morale astfel cauzate. Spre deosebire de cazurile în care constată în jurisprudența sa că a existat tortură, Curtea consideră că metoda de interogare la care reclamantul a fost supus în circumstanțele acestei cauze a fost suficient de gravă pentru a fi considerată tratament inuman interzis de art. 3, dar nu a avut nivelul de cruzime cerut pentru a atinge pragul torturii.

2. Reclamantul și-a pierdut calitatea de victimă?

a) Hotărârea camerei

109. Camera a considerat că reclamantul nu se mai putea pretinde victima unei încălcări a art. 3. Ea a constatat că instanțele interne au recunoscut clar, atât în cadrul procedurii penale îndreptate împotriva reclamantului, cât și în cea îndreptată împotriva funcționarilor de poliție D. și E., că tratamentul aplicat de acesta din urmă reclamantului în timpul interogatoriului a încălcat art. 3. Mai mult, această încălcare a fost reparată suficient pentru reclamant pe plan intern. Cei doi funcționari de poliție implicați în amenințări au fost declarați vinovați și pedepsiți, iar cariera lor a suferit repercusiuni. În circumstanțele cauzei, trebuia considerat că aceste condamnări acordă o reparație suficientă altfel decât prin plata unei sume de bani. De altfel, recurgerea la metodele de interogare interzise a fost sancționată prin faptul că niciuna din declarațiile făcute de reclamant înainte de proces nu a fost admisă ca probă.

b) Argumentele părților

i. Reclamantul

110. Reclamantul susține că nu și-a pierdut calitatea de victimă a unei încălcări a art. 3. Instanțele interne nu ar fi recunoscut clar într-o manieră obligatorie din punct de vedere juridic o încălcare a dreptului său garantat prin convenție. S-ar fi limitat să menționeze art. 3 în deciziile prin care au respins cererile și plângerile celui în cauză.

111. Reclamantul nu ar fi obținut nicio reparație adecvată pentru încălcarea interdicției de folosire a torturii. Acesta nu ar fi obținut niciun

beneficiu personal din condamnările lui D. și E. care, în plus, ar fi fost condamnați la plata unor amenzi prea modeste cu suspendare, și a căror conduită nu ar fi antrenat consecințe disciplinare. D. ar fi fost chiar promovat după condamnare. Acțiunea privind răspunderea administrativă în cadrul căreia reclamantul ar fi cerut despăgubiri pentru prejudiciul cauzat prin tratamentul aplicat cu încălcarea art. 3 ar fi tot pendinte în fața instanțelor civile și, în prezent, cel în cauză nu ar fi primit nicio indemnizație. În plus, numai excluderea, în cadrul procesului, a tuturor elementelor de probă care au fost adunate ca urmare a încălcării art. 3 ar fi permis să se restabilească *statu quo ante*. Aceste elemente de probă, a căror admisibilitate ar fi fost definită chiar de la începutul procesului, ar fi asigurat condamnarea celui în cauză și, pe cale de consecință, pronunțarea pedepsei maxime aplicabile. Excluderea singurelor declarații pe care le făcuse înainte de proces, sub constrângere, nu ar fi reprezentat o reparație suficientă deoarece acuzația nu ar fi avut nevoie de aceste declarații odată admise mijloacele de probă materiale.

ii. Guvernul

112. Guvernul invită Marea Cameră să confirme constatarea camerei conform căreia reclamantul și-a pierdut calitatea de victimă a unei încălcări a art. 3. Trei instanțe germane – tribunalul regional și Curtea Constituțională Federală în procedura penală îndreptată împotriva reclamantului, și tribunalul regional în procedura penală îndreptată împotriva polițiștilor – ar fi recunoscut în mod explicit încălcarea art. 3. Ele ar fi subliniat că demnitatea umană este intangibilă și că tortura este interzisă chiar dacă este în joc viața unei persoane.

113. Reclamantul ar fi obținut o reparație suficientă. Cei doi polițiști implicați ar fi fost condamnați în urma unei proceduri penale. Ar fi foarte grav pentru un polițist să fie judecat și condamnat pentru constrângere. De asemenea, acești doi funcționari ai poliției ar fi fost transferați. Desigur, reclamantul nu ar fi primit încă o compensație, dar nu ar inițiat nicio acțiune cu privire la răspunderea administrativă în fața instanțelor interne decât după sesizarea Curții, astfel încât faptul că această procedură este încă pendinte nu ar putea fi luat în considerare în ceea ce privește pierderea calității de victimă. De altfel, Tribunalul Regional din Frankfurt pe Main ar fi respins nu numai mărturiile din 1 octombrie 2002, ci și mărturiile ulterioare ale reclamantului date în fața poliției, procurorului și judecătorului înainte de proces. Or, după ce a fost informat că mărturiile sale anterioare nu puteau servi drept probă, persoana în cauză nu ar fi dat din nou mărturii complete a doua zi după proces, înainte să fie prezentat orice alt element de probă.

iii. Terțul intervenient (Redress Trust)

114. Redress Trust este de părere că jurisprudența internațională recunoaște că printre modurile de reparare suficiente și adecvate în caz de tortură și alte rele tratamente interzise sunt în special următoarele forme de despăgubiri ce pot interveni cumulativ într-o anumită cauză. În primul rând, ar fi necesară o anchetă care să poată duce la identificarea și pedepsirea celor responsabili (Redress Trust citează, în special, *Assenov și alții împotriva Bulgariei*, 28 octombrie 1998, pct. 102, *Culegere* 1998-VIII). În al doilea rând, statele ar fi obligate să aibă un sistem de justiție penală eficace capabilă să sancționeze în mod real autorii torturii și a altor rele tratamente interzise și să descurajeze comiterea unor noi infracțiuni. Sancțiunea impusă pentru încălcarea art. 3 ar trebui să reflecte gravitatea infracțiunii și statul ar trebui să se conformeze serios, nu ca și cum ar fi vorba de o simplă formalitate pentru obligația de sancționare a celor responsabili (pentru comparare, Redress Trust citează *Nikolova și Velitchkova împotriva Bulgariei*, nr. 7888/03, pct. 63, 20 decembrie 2007). În al treilea rând, o reparație adecvată și suficientă în caz de tortură și de alte forme de rele tratamente ar cuprinde unele căi de atac civile efective, în special o despăgubire pentru prejudiciul material și moral. Curtea însăși ar fi spus în mod repetat că o hotărâre nu constituie în sine o satisfacție echitabilă suficientă în cazul unor încălcări grave cum sunt cele ale art. 3 și ar acorda o indemnizație pentru prejudiciul moral (Redress Trust citează, de exemplu, *Selçuk și Asker împotriva Turciei*, 24 aprilie 1998, pct. 117-118, *Culegere* 1998-II). În al patrulea rând, ar trebui restabilite drepturile astfel încât să remedieze impactul continuu al torturii, de exemplu să excludă mărturiile nespontane. În al cincilea rând, statul ar fi obligat să pună în aplicare măsuri care să prevină repetarea conduitei interzise.

c) Motivarea Curții

i. Scurtă prezentare a principiilor relevante

115. Curtea reamintește că, în primul rând, autoritățile naționale sunt cele care trebuie să remedieze o pretinsă încălcare a convenției. În această privință, întrebarea dacă un reclamant se poate pretinde victimă a încălcării pretinse se pune în toate etapele procedurii în ceea ce privește convenția [a se vedea, printre altele, *Siliadin împotriva Franței*, nr. 73316/01, pct. 61, CEDO 2005-VII, și *Scordino împotriva Italiei (nr. 1)* (MC), nr. 36813/97, pct. 179, CEDO 2006-V]. O decizie sau o măsură favorabilă reclamantului nu este de ajuns în principiu pentru a-l priva de calitatea de „victimă” în temeiul art. 34 din convenție decât dacă autoritățile naționale recunosc, explicit sau în esență, apoi repară încălcarea convenției [a se vedea, printre altele, *Eckle împotriva Germaniei*, 15 iulie 1982, pct. 66, seria A nr. 51; *Dalban împotriva României* (MC), nr. 28114/95, pct. 44, CEDO 1999-VI; *Siliadin*, citată anterior, pct. 62; și *Scordino (nr. 1)*, citată anterior, pct. 180].

116. În ceea ce privește repararea adecvată și suficientă pe plan intern a

încălării dreptului garantat de convenție, Curtea consideră în general că depinde de ansamblul tuturor circumstanțelor cauzei, având în vedere în special natura încălcării convenției care este în joc [a se compara, de exemplu, *Scordino (nr. 1)*, citată anterior, pct. 186]. În caz de rele tratamente deliberate aplicate de reprezentanții statului în pofida art. 3, Curtea consideră în mod constant că se impun două măsuri pentru ca repararea să fie suficientă. În primul rând, autoritățile statului trebuie să realizeze o anchetă profundă și eficientă care să poată conduce la identificarea și pedepsirea celor responsabili (a se vedea, printre altele, *Krastanov*, citată anterior, pct. 48; *Çamdereli împotriva Turciei*, nr. 28433/02, pct. 28-29, 17 iulie 2008; și *Vladimir Romanov*, citată anterior, pct. 79 și 81). În al doilea rând, reclamantul trebuie, după caz, să primească o compensație [*Vladimir Romanov*, citată anterior, pct. 79, și, *mutatis mutandis*, *Aksoy*, citată anterior, pct. 98, și *Abdülsamet Yaman împotriva Turciei*, nr. 32446/96, pct. 53, 2 noiembrie 2004 (aceste două hotărâri în contextul art. 13)] sau, cel puțin, să aibă posibilitatea să ceară și să obțină o indemnizație pentru prejudiciul cauzat de relele tratament [a se compara, *mutatis mutandis*, *Nikolova și Velitchkova*, citată anterior, pct. 56 (cu privire la o încălcarea a art. 2); *Çamdereli*, citată anterior, pct. 29; și *Yeter împotriva Turciei*, nr. 33750/03, pct. 58, 13 ianuarie 2009].

117. Cu privire la necesitatea unei anchete profunde și eficiente, Curtea reamintește că, atunci când un individ afirmă în mod susținut că a suferit, în mâinile poliției sau altor servicii similare ale statului, grave abuzuri ilicite și contrare art. 3, această dispoziție, combinată cu datoria generală impusă de stat prin art. 1 din convenție de „a recunoaște oricărei persoane aflate sub jurisdicția [sa], drepturile și libertățile definite (...) [în] convenție”, necesită, implicit, declanșarea unei anchete oficiale eficiente. Această anchetă, asemenea celei rezultate din art. 2, trebuie să poată conduce la identificarea și pedepsirea celor responsabili (a se vedea, în special, *Assenov și alții*, citată anterior, pct. 102; *Labita*, citată anterior, pct. 131; *Çamdereli*, citată anterior, pct. 36-37; și *Vladimir Romanov*, citată anterior, pct. 81). Pentru ca o anchetă să fie eficientă în practică, condiția prealabilă este ca statul să fi promulgat dispoziții de drept penal care să combată practicile contrare art. 3 (a se compara, *mutatis mutandis*, *M.C. împotriva Bulgariei*, nr. 39272/98, pct. 150, 153 și 166, CEDO 2003-XII; *Nikolova și Velitchkova*, citată anterior, pct. 57; și *Çamdereli*, citată anterior, pct. 38).

118. Cât despre obligația de a acorda o reparație la nivel intern pentru remedierea unei încălcări a art. 3, Curtea declară invariabil că, pe lângă realizarea unei anchete profunde și eficiente, statul trebuie să acorde reclamantului o indemnizație, după caz, sau cel puțin posibilitatea de a solicita și obține o reparație pentru prejudiciul cauzat de relele tratamente (a se vedea referințele detaliate de la pct. 116 de mai sus). Curtea a avut deja ocazia de a arăta, cu privire la alte articole ale convenției, că statutul de victimă a unui reclamant poate depinde de cuantumul indemnizației ce i-a

fost acordată la nivel național pentru situația pe care o reclamă în fața Curții [a se vedea, de exemplu, *Normann împotriva Danemarcei* (dec.), nr. 44704/98, 14 iunie 2001, și *Scordino (nr. 1)*, citată anterior, pct. 202, cu privire la un capăt de cerere extras din art. 6, sau *Jensen și Rasmussen împotriva Danemarcei* (dec.), nr. 52620/99, 20 martie 2003, pentru un capăt de cerere extras din art. 11]. Această constatare se aplică, *mutatis mutandis*, plângerilor pentru încălcarea art. 3.

119. În caz de rele tratamente deliberate, acordarea unui indemnizații victimei nu este suficientă pentru repararea încălcării art. 3. Într-adevăr, dacă autoritățile se puteau limita să reacționeze în caz de rele tratamente deliberate aplicate de către reprezentanții statului prin acordarea unei simple indemnizații, fără a se strădui să urmărească și să pedepsească pe cei responsabili, reprezentanții statului ar putea încălca, în unele cazuri, drepturile persoanelor supuse practic controlului lor fără a fi pedepsiți, și interdicția legală absolută a torturii și a tratamentelor inumane sau degradante ar fi lipsită de efect util în ciuda importanței sale fundamentale (a se vedea, printre multe altele, *Krastanov*, citată anterior, pct. 60; *Çamdereli*, citată anterior, pct. 29; și *Vladimir Romanov*, citată anterior, pct. 78).

ii. Aplicarea acestor principii în speță

120. Prin urmare, Curtea trebuie să cerceteze mai întâi dacă autoritățile naționale au recunoscut, explicit și în esență, încălcarea convenției. Ea observă în această privință că, în cadrul procedurii penale îndreptată împotriva reclamantului, Tribunalul regional din Frankfurt pe Main a declarat în mod expres, în decizia din 9 aprilie 2003, că amenințarea cu aplicarea unor suferințe reclamantului pentru a-l determina să dea o declarație a reprezentat nu numai o metodă de interogare interzisă de art. 136a din Codul de procedură penală, ci și o încălcare a art. 3 din convenție, care stă la baza acestei dispoziții din Cod (supra, pct. 26). De asemenea, Curtea constituțională federală, referindu-se la constatarea unei încălcări a art. 3 la care ajunsese tribunalul regional, a constatat o ofensă adusă demnității umane a reclamantului și o încălcare a interdicției de a aplica rele tratamente deținuților, cu nerespectarea art. 1 și, respectiv, a art. 104 § 1, teza a doua, din Legea fundamentală (supra, pct. 42). În plus, în hotărârea din 20 decembrie 2004 în care a condamnat funcționarii Poliției din Frankfurt pe Main a estimat că aceste metode de interogare nu se puteau justifica prin „necesitate”, aceasta neputând constitui un mijloc de apărare în cazul încălcării protecției absolute pe care art. 1 din Legea fundamentală o acordă demnității umane, care face și obiectul art. 3 din convenție (supra, pct. 48). Prin urmare, Marea Cameră, aprobând constatările camerei în această privință, consideră că instanțele interne care au fost chemate să se pronunțe asupra acestei probleme au recunoscut explicit și fără echivoc că modul în care a fost condus interogatoriul reclamantului a încălcat art. 3 din

convenție.

121. Pentru a afirma dacă autoritățile naționale au acordat în plus reclamantului o reparație adecvată și suficientă pentru încălcarea art. 3, Curtea trebuie să determine în primul rând dacă acestea au realizat împotriva celor responsabili o anchetă profundă și eficientă conform cerințelor prezentate în jurisprudența sa. Pentru aceasta, a luat în considerare mai multe criterii din cauzele precedente. Mai întâi, câțiva factori importanți pentru ca ancheta să fie eficientă, și care permit să se verifice dacă autoritățile aveau voința de a identifica și urmări pe cei responsabili, sunt celeritatea cu care aceasta a fost deschisă (a se compara, printre altele, *Selmouni*, citată anterior, pct. 78-79; *Nikolova și Velitchkova*, citată anterior, pct. 59; și *Vladimir Romanov*, citată anterior, pct. 85 și următoarele) și celeritatea cu care este condusă (a se compara *Mikheiev împotriva Rusiei*, nr. 77617/01, pct. 109, 26 ianuarie 2006, și *Dedovski și alții împotriva Rusiei*, nr. 7178/03, pct. 89, 15 mai 2008). În plus, rezultatul anchetei și al urmărilor penale pe care le inițiază, inclusiv sancțiunea pronunțată și măsurile disciplinare luate sunt considerate determinante. Ele sunt esențiale dacă dorim să păstrăm efectul disuasiv al sistemului judiciar și rolul pe care este obligat să îl exercite în prevenirea atingerilor aduse interdicției relexelor tratamente (a se compara *Ali și Ayşe Duran împotriva Turciei*, nr. 42942/02, pct. 62, 8 aprilie 2008; *Çamdereli*, citată anterior, pct. 38; și *Nikolova și Velitchkova*, citată anterior, pct. 60 și urm.).

122. Curtea arată în speță că urmărirea penale împotriva polițiștilor D. și E. au fost inițiate la trei – patru luni după interogatoriul reclamantului din 1 octombrie 2002 (supra, pct. 23) și că acești funcționari au fost condamnați printr-o hotărâre definitivă la aproximativ doi ani și trei luni de la această dată. Chiar dacă Tribunalul Regional din Frankfurt pe Main a atenuat pedeapsa ținând seama, printre numeroși alți factori, de lungă durată a procedurii (supra, pct. 50), Curtea este pregătită să recunoască că ancheta și urmărirea penale nu au fost suficient de prompte și susținute pentru a răspunde normelor convenției.

123. Curtea arată, de asemenea, că polițiștii au fost găsiți vinovați de constrângere, respectiv incitare la constrângere, în aplicarea dispozițiilor dreptului penal german, modul în care au realizat interogatoriul reclamantului fiind contrar art. 3. Ea observă totuși că aceștia au fost condamnați numai la plata unor amenzi prea modeste și cu suspendare. Curtea reamintește în această privință că nu trebuie să se pronunțe asupra gradului de vinovăție al persoanei în cauză [*Öneryıldız împotriva Turciei* (MC), nr. 48939/99, pct. 116, CEDO 2004-XII, și *Natchova și alții împotriva Bulgariei* (MC), nr. 43577/98 și 43579/98, pct. 147, CEDO 2005-VII], sau să pronunțe pedeapsa ce trebuie ispășită, aceste materii ținând de competența exclusivă a instanțelor penale interne. Totuși, în temeiul art. 19 din convenție și în conformitate cu principiul care prevede ca prin convenție să se asigure drepturi concrete și efective, nu teoretice sau iluzorii, Curtea trebuie să se asigure că statul se achită cum trebuie de obligația de protejare a drepturilor persoanelor aflate sub jurisdicția sa (*Nikolova și Velitchkova*, citată anterior, pct. 61, cu alte referințe). Prin urmare, în cazul în care Curtea recunoaște rolul curților și tribunalelor naționale în alegerea sancțiunilor pentru reprezentanții statului în caz de rele tratamente aplicate de aceștia, ea trebuie să își păstreze funcția de control și să intervină în cazurile în care există o disproporție evidentă între gravitatea actului și sancțiunea dată. Dacă nu, datoria pe care o au statele de a realiza o anchetă eficientă și-ar pierde mult din sens (*Nikolova și Velitchkova*, citată anterior, pct. 62; a se compara, de asemenea, *Ali și Ayşe Duran*, citată anterior, pct. 66).

124. Curtea nu pierde din vedere că, atunci când stabilit pedepsele pentru D. și E., Tribunalul Regional din Frankfurt pe Main a luat în considerare mai multe circumstanțe atenuante (supra, pct. 50). Ea admite că prezenta cerere nu este comparabilă cu alte cauze cu privire la actele de violență grave și arbitrare comise de reprezentanți ai statului care au încercat ulterior să le ascundă, și în care ea a considerat că ar fi fost mult mai adecvate pedepse cu închisoarea (a se compara, de exemplu, *Nikolova și Velitchkova*, citată anterior, pct. 63, și *Ali și Ayşe Duran*, citată anterior, pct. 67-72). Cu toate acestea, o condamnare la plata unor amenzi aproape simbolice, de 60 și respectiv 90 plăți zilnice a câte 60 – 120 euro, și cu suspendare, nu ar putea fi considerată o reacție adecvată la încălcarea art. 3, chiar dacă o situăm în practica statului pârât în materie de condamnare. O asemenea sancțiune, vădit disproporționată cu încălcarea unuia din drepturile esențiale ale convenției, nu are efectul disuasiv necesar pentru prevenirea altor încălcări ale interdicției de folosire a relelor tratamente în situații dificile ce ar putea apărea în viitor.

125. În ceea ce privește sancțiunile disciplinare care au fost pronunțate, Curtea arată că, în cursul anchetei și al procesului al căror obiect au fost, D. și E. au fost amândoi transferați în posturi ce nu mai implicau asocierea directă cu anchetele privind diverse infracțiuni (supra, pct. 50). D. a fost

numit apoi directorul pentru tehnologie, logistică și administrație din cadrul poliției (supra, pct. 52). Curtea reamintește în această privință că a declarat în mod repetat că, în cazul în care reprezentanți ai statului sunt acuzați de infracțiuni ce implică rele tratamente, este important ca aceștia să fie suspendați din funcțiile lor pe durata cercetării judecătorești sau al procesului și să fie demși în cazul condamnării (a se vedea, de exemplu, *Abdulsamet Yaman*, citată anterior, pct. 55; *Nikolova și Velitchkova*, citată anterior, pct. 63; și *Ali și Ayşe Duran*, citată anterior, pct. 64). Chiar dacă recunoaște că faptele prezentei cauze nu sunt comparabile celor despre care era vorba în cauzele citate anterior, Curtea nu consideră mai puțin că numirea ulterioară a lui D. la conducerea unui organ de poliție ne determină serios să ne întrebăm dacă reacția autorităților a reflectat bine gravitatea pe care o reprezintă o încălcare a art. 3 – și de care D. fusese găsit vinovat.

126. Cât despre condiția suplimentară a unei reparații pentru ca încălcarea art. 3 să fie îndreptată la nivel național, Curtea arată că reclamantul a făcut uz de posibilitatea de a solicita o indemnizație pentru prejudiciul cauzat de încălcarea art. 3. Totuși, cererea de asistență judiciară pe care a formulat-o pentru a putea iniția o asemenea acțiune cu privire la răspunderea administrativă, care a fost trimisă instanței inferioare, pare a fi în instanță de mai bine de trei ani și, pe cale de consecință, nicio audiere nu a avut loc încă și nicio hotărâre nu s-a pronunțat pe fondul plângerii. Curtea observă că în practică a acordat indemnizații în temeiul art. 41 din convenție pentru prejudiciul moral ca urmare a gravității unei încălcări a art. 3 (a se vedea, printre multe altele, *Selçuk și Asker*, citată anterior, pct. 117-118).

127. Oricum, Curtea consideră că nu poate exista o reparație adecvată și suficientă pentru o încălcare a convenției decât dacă o cerere de indemnizație rămâne ea însăși o cale de recurs efectivă, adecvată și accesibilă. În special, întârzierile excesive ale unei acțiuni în despăgubiri ar priva recursul de caracterul efectiv [a se compara, *mutatis mutandis*, *Scordino (nr. 1)*, citată anterior, pct. 195, în ceea ce privește indemnizația pentru nerespectarea „termenului rezonabil” prevăzut de art. 6]. Faptul că instanțele interne nu s-au pronunțat asupra fondului cererii de indemnizație formulată de reclamant de mai bine de trei ani ridică îndoieli serioase cu privire la caracterul efectiv al unei acțiuni privind răspunderea administrativă în circumstanțele acestei cauze. Autoritățile nu par hotărâte să se pronunțe cu privire la remediul care trebuie să îi fie acordat persoanei în cauză și, prin urmare, nu au reacționat în mod adecvat și eficient la încălcarea art. 3.

128. Curtea observă de asemenea că, în opinia reclamantului, numai excluderea din proces a tuturor elementelor de probă obținute în urma încălcării art. 3 comise de autorități ar fi putut-o remedia. În starea actuală a jurisprudenței sale, ea consideră în general ca fiind necesar și suficient ca un stat pârât să respecte cerințele cu privire la anchetă și compensare pentru a furniza la nivel intern o reparație adecvată în caz de rele tratamente prin

care se încalcă art. 3 aplicate de reprezentanții săi (supra, pct. 116-119). Ea consideră totuși că problema de a ști ce măsuri de reparație sunt adecvate și suficiente pentru remedierea încălcării unui drept garantat de convenție depinde de toate circumstanțele cauzei (supra, pct. 116). Nu ar exclude, așadar, faptul că, dacă folosirea unei metode de interogare interzise de art. 3 a avut consecințe nefavorabile pentru un reclamant în procedura penală îndreptată împotriva lui, o reparare adecvată și suficientă implică, pe lângă cerințele menționate anterior, măsuri de restituire care se raportează la incidența pe care această metodă de interogare interzisă continuă să o aibă asupra procesului, printre care figurează în special respingerea elementelor de probă adunate prin încălcarea art. 3.

129. În speță, Curtea nu trebuie totuși să se pronunțe asupra acestei probleme și nu trebuie să examineze în acest stadiu dacă se poate lua în considerare faptul că metoda de interogare interzisă utilizată în cursul anchetei a continuat să aibă o incidență asupra procesului reclamantului și a avut consecințe nefavorabile pentru persoana în cauză. Având în vedere constatările anterioare, Curtea consideră că, oricum, diferitele măsuri luate de autoritățile interne nu au îndeplinit pe deplin condiția unei redresări astfel cum a fost stabilită în jurisprudența sa. Statul pârât nu a îndreptat așadar în mod suficient tratamentul contrar art. 3 aplicat reclamantului.

130. Rezultă că reclamantul se poate pretinde încă victima unei încălcări a art. 3 în sensul art. 34 din convenție.

B. Cu privire la respectarea art. 3

131. Curtea face trimitere la constatarea la care a ajuns anterior (supra, pct. 94-108), și anume că, atunci când l-a interogat, la 1 octombrie 2002, poliția l-a amenințat pe reclamant cu tortura pentru a-l determina să spună unde se afla J. și că această metodă de interogare a constituit un tratament inuman interzis de art. 3.

132. Prin urmare, a fost încălcat art. 3 din convenție.

II. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 6 din convenție

133. Reclamantul denunță, de asemenea, o încălcare a dreptului său la un proces echitabil din cauza faptului că, în special, au fost admise și utilizate elementele de probă obținute numai în urma mărturiilor obținute cu încălcarea art. 3. Fragmente relevante ale art. 6 prevăd:

„1. Orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale în mod echitabil [...], de către o instanță [...] care va hotărî [...] asupra temeiniciei oricărei acuzații penale îndreptate împotriva sa.

(...)

3. Orice acuzat are, în special, dreptul:

(...)

c) să se apere el însuși sau să fie asistat de un apărător ales de el (...)"

A. Obiectul litigiului în fața Marii Camere

134. Curtea arată că, în fața Marii Camere, reclamantul reiterează de asemenea plângerea bazată pe art. 6 conform căruia i s-ar fi refuzat la 1 octombrie 2002 să ia legătura cu avocatul său atâta timp cât nu au fost obținute elemente incriminatoare. În jurisprudența Curții, „cauza” înaintată Marii Camere este cererea astfel cum a fost declarată admisibilă de cameră [a se vedea, printre altele, *K. și T. împotriva Finlandei* (MC), nr. 25702/94, pct. 141, CEDO 2001-VII; *Göç împotriva Turciei* (MC), nr. 36590/97, pct. 36, CEDO 2002-V; și *Cumpănă și Mazăre împotriva României* (MC), nr. 33348/96, pct. 66, CEDO 2004-XI]. Camera constatând, în decizia din 10 aprilie 2007, că reclamantul nu a epuizat căile de recurs interne, conform art. 35 § 1 din convenție pentru plângerea cu privire la consultarea avocatului său, Marea Cameră nu are competența să o soluționeze.

B. Cu privire la excepția preliminară a Guvernului

135. Guvernul obiectează faptul că reclamantul nu a epuizat căile de atac de interne, conform art. 35 § 1 din convenție, pentru plângerea bazată pe art. 6. Cel în cauză nu ar fi ridicat, cum ar fi trebuit, în fața instanțelor interne, revendicări din faptul că urmărirea penală nu a fost încetată și că nu au fost excluse din procedură elementele de probă adunate prin metodele de anchetă interzise.

1. Hotărârea Camerei

136. Camera nu a considerat necesar să se pronunțe cu privire la excepția preliminară a Guvernului, pe care a adăugat-o la fondul plângerii bazat pe art. 6, deoarece a considerat că nu a fost încălcat art. 6 (pct. 86 din hotărârea camerei).

2. Argumentele părților

a) Guvernul

137. Guvernul obiectează în fața Marii Camere cu privire la faptul că reclamantul nu a epuizat căile de atac interne, pentru aceleași motive ca cele invocate în procedura în fața camerei. În primul rând, în ceea ce privește susținerea lipsei echității procesului său penal formulată de reclamant, care consideră că acest proces ar fi trebuit suspendat având în vedere amenințările care au fost făcute, Curtea Constituțională Federală ar fi

declarat recursul constituțional inadmisibil deoarece este motivat insuficient. Ar fi fost de datoria reclamantului să explice motivele pentru care dreptul constituțional cerea nu numai excluderea declarațiilor date în cursul interogatoriului la poliție, ci și încetarea urmăririi penale.

138. În al doilea rând, reclamantul nu ar fi epuizat căile de atac interne în ceea ce privește plângerea rezultată din refuzul de a exclude unele elemente de probă din proces. După cum ar fi confirmat Curtea Constituțională Federală, persoana în cauză nu ar fi motivat în detaliu, în cadrul procedurii în fața Curții Federale de Justiție, astfel cum ar cere normele de procedură aplicabile, că contestă utilizarea probelor incriminatoare descoperite la Birstein, plângere total diferită, în opinia Guvernului, de cererea de încetare a urmăririi penale. În special, reclamantul nu ar fi corectat expunerea procurorului federal din 9 martie 2004 evaluând obiectul recursului și considerând că cel în cauză nu pretinsese încălcarea art. 136a § 3 din Codul de procedură penală.

b) Reclamantul

139. Reclamantul contestă acest argument și consideră că a epuizat căile de atac interne. Sesizând Curtea Federală de Justiție, ar fi introdus cererea cea mai amplă posibil cu scopul de a suspenda acțiunea penală din cauza modului în care au fost obținute elementele de probă. Recursul său formulat în linii mari ar cuprinde cererea mai restrânsă cu privire la inadmisibilitatea mijloacelor de probă materiale care au fost strânse în urma mărturiilor obținute. Formulând recursul, ar fi atașat copii integrale ale cererilor preliminare din 9 aprilie 2003. Curtea Federală de Justiție i-ar fi respins recursul fără să își motiveze decizia.

140. De asemenea, în recursul său ulterior în fața Curții Constituționale Federale, reclamantul și-ar fi motivat pe deplin cererea, explicând detaliat și referindu-se la decizii de principiu ale înaltei instanțe modul în care neîncetarea urmăririi penale și neexcluderea elementelor de probă contestate ar fi dus, în opinia sa, la încălcarea drepturilor în temeiul art. 1 și 104 din Legea fundamentală.

3. Motivarea Curții

141. Marea Cameră are competența de a examina excepția preliminară, Guvernul prezentând-o în mod corespunzător în fața camerei în observațiile sale privind admisibilitatea cererii (pct. 84 din hotărârea camerei), în conformitate cu art. 55 și 54 din Regulamentul Curții [*N.C. împotriva Italiei* (MC), nr. 24952/94, pct. 44, CEDO 2002-X; *Azinas împotriva Ciprului* (MC), nr. 56679/00, pct. 32 și 37, CEDO 2004-III; și *Sejdovic împotriva Italiei* (MC), nr. 56581/00, pct. 41, CEDO 2006-II].

142. Curtea reamintește că finalitatea art. 35 este de a acorda statelor contractante ocazia să prevină sau să îndrepte pretinsele încălcări împotriva

lor înainte ca aceste susțineri să îi fie prezentate [a se vedea, printre altele, *Civet împotriva Franței* (MC), nr. 29340/95, pct. 41, CEDI 1999-VI]. Art. 35 § 1 din convenție trebuie aplicat cu o anumită flexibilitate și fără un formalism excesiv, însă nu prevede numai ca cererile să fi fost adresate instanțelor interne competente și să fi fost folosite recursurile efective ce permit contestarea deciziilor deja pronunțate. Capătul de cerere cu care se dorește să se sesizeze Curtea trebuie ridicat, în primul rând, cel puțin pe fond, în forma și termenele stabilite de dreptul intern, în fața aceluiași instanțe naționale corespunzătoare (a se vedea, printre altele, *Cardot împotriva Franței*, 19 martie 1991, pct. 34, seria A nr. 200, și *Elçi și alții împotriva Turciei*, nr. 23145/93 și 25091/94, pct. 604 și 605, 13 noiembrie 2003).

143. În consecință, căile de atac interne nu au fost epuizate dacă un apel nu a fost admis din cauza unei erori procedurale a reclamantului. În schimb, neepuizarea căilor de atac interne nu poate fi reținută împotriva sa dacă, deși acesta nu a respectat formele prescrise de lege, autoritatea competentă a examinat recursul pe fond [a se compara, printre altele, *Biserica Metropolitană din Basarabia și alții împotriva Moldovei* (dec.), nr. 45701/99, 7 iunie 2001; *Skalka împotriva Poloniei* (dec.), nr. 43425/98, 3 octombrie 2002; *Jalloh împotriva Germaniei* (dec.), nr. 54810/00, 26 octombrie 2004; și *Vladimir Romanov*, citată anterior, pct. 52].

144. Curtea observă că reclamantul se plânge în fața acesteia de lipsa echității procesului penal, a elementelor de probă obținute direct în urma mărturiilor date ce au fost admise în proces. Persoana în cauză adresase în mod expres această întrebare tribunalului regional, în special în cererea preliminară din 9 aprilie 2003 prin care îl ruga pe acesta să declare că i se interzicea complet folosirea în cadrul procesului penal a diferitelor elemente de probă pe care autoritățile de anchetă le-au cunoscut ca urmare a declarațiilor obținute în mod ilegal (supra, pct. 25). În recursul său introdus în fața Curții Federale de Justiție, reclamantul s-a referit la această cerere, aducând o copie integrală a acesteia (supra, pct. 37). La rândul său, Curtea Federală de Justiție a respins acest recurs pentru lipsă de temei, fără a-și motiva decizia. Curtea consideră în aceste condiții că, în conformitate cu cerințele enunțate în jurisprudența sa, reclamantul a invocat fondul plângerii sale bazate pe art. 6 în cadrul procedurii în fața Curții Federale de Justiție. Ea nu poate specula mai ales în privința problemei de a ști dacă această jurisdicție a aprobat o interpretare eventual diferită a procurorului federal în ceea ce privește obiectul recursului reclamantului. Acesta pledând din nou în fața Curții Constituționale Federale că folosirea unor metode de anchetă contrare Constituției ar fi trebuit să ducă la excluderea din proces a elementelor de probă contestate (supra, pct. 40), Curtea consideră că a invocat pe fond plângerea bazată pe art. 6 de la un capăt la altul al procedurii în fața curților și tribunalelor interne.

145. Curtea notează, de asemenea, că reclamantul a susținut în fața

tribunalului regional, a Curții Federale de Justiție și a Curții Constituționale Federale că procedura penală îndreptată împotriva lui ar fi trebuit să înceteze deoarece au fost folosite metode de anchetă contrare Constituției (supra, pct. 24, 37 și 40). Asemenea cererii menționate anterior (la pct. 144), această cerere privea consecințele juridice ce trebuie atașate într-un proces penal utilizării de elemente de probă adunate în cursul procedurii de anchetă înainte de proces prin intermediul unor metode de interogare interzise. Curtea Constituțională Federală a declarat în această privință recursul în fața ei inadmisibil deoarece era motivat insuficient. Curtea notează totuși că, în decizia sa, Curtea Constituțională Federală a confirmat că amenințarea făcută de poliție cu aplicarea unor suferințe reclamantului în cursul procedurii de anchetă a adus atingere demnității umane a persoanei în cauză și a încălcat interdicția de aplicare a relor tratamente, consacrate de Legea fundamentală. Înalta instanță a considerat, de asemenea, că tribunalele penale remediaseră suficient viciul de procedură pe care l-a constituit folosirea unor metode de anchetă contrare Constituției excluzând din proces declarațiile care fuseseră făcute sub amenințare și nu a considerat că trebuie să solicite, în plus, încetarea urmăririi penale (supra, pct. 42-44). Curtea consideră că, prin intermediul observațiilor astfel formulate, Curtea Constituțională a examinat, deși numai parțial, fondul recursului constituțional prin care reclamantul a cerut încetarea urmăririi penale al cărei obiect era. Prin urmare, neepuizarea căilor de atac interne nu mai poate fi reținută împotriva lui în această privință.

146. Curtea consideră că reclamantul a oferit, așadar, instanțelor interne, ocazia de a îndrepta pretinsa încălcare și constată respingerea excepției de neepuizare a căilor de atac interne prezentate de Guvern.

C. Cu privire la încălcarea art. 6 din convenție

1. Hotărârea Camerei

147. Camera a constatat neîncălcarea art. 6 §§ 1 și 3. A observat că tribunalul regional a exclus utilizarea în proces a tuturor declarațiilor făcute anterior acestuia de către reclamant autorităților de anchetă, având în vedere efectul continuu al utilizării în cursul anchetei a unor metode de interogare interzise. Cu toate acestea, instanța națională a utilizat elemente de probă obținute în mod indirect ca urmare a declarațiilor luate reclamantului. Camera a concluzionat existența unei puternice prezumții potrivit căreia utilizarea unor probe ce reprezintă rezultatul mărturiilor obținute prin mijloace contrare art. 3, priva întregul proces de caracterul echitabil, la fel ca și utilizarea mărturiilor obținute de ei înșiși. Totuși, în unele circumstanțe ale cauzei, în opinia camerei, verdictul s-a bazat în esență pe noile mărturii făcute de reclamant în cadrul procesului. Celelalte elemente, inclusiv mijloacele de probă materiale contestate, nu au avut decât un caracter

auxiliar și nu au fost utilizate decât la verificarea autenticității mărturiilor.

148. Camera nu avea convingerea că persoana în cauză nu a dispus de alt mijloc de apărare decât de a depune mărturie la proces odată admise elementele de probă contestate. În cadrul procedurii în fața instanțelor interne, pentru care fusese asistat de un apărător, reclamantul a confirmat că a mărturisit de bunăvoie cu remușcări. Faptul că mărturiile sale au schimbat cursul procesului putea fi văzut ca o modificare în linia sa de apărare. De asemenea, cel în cauză s-a prevalat de posibilitatea de a contesta probele materiale contestate în cadrul procesului, iar camera a recunoscut că tribunalul regional evaluase toate interesele aflate în joc atunci când a decis admiterea probelor.

149. Ținând seama de aceste elemente, camera a constatat că utilizarea elementelor de probă contestate nu a privat întregul proces al reclamantului de caracterul echitabil.

2. Argumentele părților

a) Reclamantul

150. În opinia reclamantului, utilizarea mijloacelor de probă materiale adunate cu încălcarea art. 3 a privat procesul penal de echitatea prevăzută de art. 6. Odată aceste mijloace de probă admise, cel în cauză ar fi fost complet lipsit de dreptul la apărare. I s-ar fi retras și protecția pe care o reprezintă principiul ce interzice auto-incriminarea. Probele incriminatoare găsite la Birstein și pe drumul de întoarcere ar fi fost obținute la ordinul poliției care l-ar fi constrâns în mod direct să arate locul exact în care se aflau. Cel în cauză ar fi fost forțat să meargă desculț prin pădure până la locul unde ascunsese trupul lui J. Faptul că indicațiile sale cu privire la acest loc și la descoperirea trupului au fost înregistrate pe bandă video ar demonstra ceea ce se căuta la Birstein, nu era vorba despre salvarea copilului, ci de găsirea unor elemente de probă care să poată duce la condamnarea reclamantului.

151. Probele incriminatoare contestate ar fi jucat un rol determinant, nu numai auxiliar, în verdictul de vinovăție. Chiar dacă alte acuzații ar fi fost posibile, elementele ce îl incriminează pe cel în cauză obținute prin mărturii luate acestuia ar fi fost indispensabile acuzații și condamnării pentru omor. Nicio altă cale legală ipotetică nu ar fi dus poliția la aceste mijloace de probă în acel moment. Răspunsul la întrebarea de a ști dacă poliția le-ar fi descoperit vreodată ar veni din pură speculație.

152. Tribunalul ar fi respins la deschiderea procesului cererea reclamantului de excludere a elementelor de probă obținute cu încălcarea art. 3, astfel încât, chiar din acel moment, terminarea procesului ar fi fost determinată. Orice strategie de apărare posibilă constând, de exemplu, în invocarea dreptului de a păstra tăcerea sau de a pretinde că J. fusese ucis accidental sau chiar de a depune mărturii complete foarte devreme în

procedură în speranța de atenuare a pedepsei, ar deveni inutilă. Reclamantul ar fi mărturisit parțial în a doua zi a procesului și nu ar fi recunoscut că l-a ucis pe J. cu intenție decât la sfârșitul dezbaterilor, după ce toate mijloacele de probă contestate a căror excludere a solicitat-o ar fi fost invocate. De fapt, chiar acuzarea și procurorii subsidiari, care s-ar fi opus oricărei posibilități de atenuare a pedepsei, ar fi subliniat că reclamantul nu a mărturisit decât ceea ce fusese deja dovedit.

153. În plus, indiferent de problema de a ști dacă metoda de interogare trebuie calificată ca tortură sau tratament inuman, convenția (reclamantul se referă în special la hotărârea Curții în cauza *Jalloh*, citată anterior) și prevederile dreptului public internațional (art. 14 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, art. 15 și 16 din Convenția Organizației Națiunilor Unite împotriva Torturii) impun obligația de excludere a tuturor elementelor de probă obținute ca urmare a unei încălcări a interdicției absolute a torturii și a tratamentelor inumane. Contrar celor estimate de instanțele interne și de cameră, nu s-ar putea și nu ar trebui să se pună în balanță protecția dreptului absolut garantat de art. 3 și alte interese cum ar fi satisfacția asigurării unei condamnări. Ca principiu, ar fi esențial să se excludă elementele de probă respective pentru eradicarea tuturor incitărilor de a recurge la tortură sau la rele tratamente și, prin urmare, pentru prevenirea unei asemenea conduite în practică.

b) Guvernul

154. Guvernul invită Marea Cameră să confirme constatarea camerei conform căreia art. 6 §§ 1 și 3 din convenție nu a fost încălcat. În ceea ce privește modul în care mijloacele de probă contestate au fost adunate, Guvernul contestă faptul că reclamantul ar fi fost forțat să meargă desculț sau ar fi făcut obiectul unor noi amenințări, la Birstein sau pe drumul de întoarcere.

155. Desigur, tribunalul regional ar fi decis la începutul procesului ca probele incriminatoare contestate descoperite la Birstein să fie admise ca probe la proces. Cu toate acestea, reclamantul ar fi confirmat în fața curților și tribunalelor interne că a făcut mărturii de bunăvoie la proces cu remușcări și pentru că voia să își asume răspunderea pentru infracțiunea sa, în vreme ce ar fi putut să nu spună nimic sau să mintă la tribunal. Ar fi schimbat poate linia de apărare în speranța de a beneficia de o pedeapsă mai îngăduitoare, însă această decizie nu ar fi avut legătură cu utilizarea elementelor de probă contestate. Nu ar fi adevărat faptul că reclamantul nu a avut de ales altceva decât să depună mărturie la proces deoarece, după cum ar fi confirmat tribunalul, ar fi posibil să fi fost găsit vinovat de omor dacă nu ar fi depus mărturie din nou. După ce tribunalul i-a dat o informație calificată, cel în cauză ar fi depus, în a doua zi de proces, mărturii din care ar reieși clar că el l-a ucis pe J. cu intenție. Diferența dintre primele mărturii făcute la proces și cele făcute mai târziu ar fi relativ

minoră prin faptul că în primele cel în cauză nu a recunoscut că a plănuit de la bun început uciderea lui J. Această mărturie suplimentară nu ar constitui un element necesar pentru dovedirea omorului.

156. Condamnarea reclamantului s-ar fi bazat pe mărturiile pe care acesta le-a făcut de bunăvoie la proces. Probele incriminatoare strânse la Birstein, cum ar fi trupul lui J. și raportul autopsiei întocmit, precum și urmele de cauciuc lăsate de mașina reclamantului lângă heleșteu nu ar fi avut decât un caracter auxiliar și ar fi servit numai la verificarea exactitudinii mărturiilor reclamantului la proces. Tribunalul regional ar fi declarat aceasta în mod clar în motivele hotărârii prin care l-a condamnat pe reclamant.

157. Art. 6 din convenție nu ar enunța nicio normă cu privire la admisibilitatea probelor ca atare, materie care ar intra în primul rând sub incidența dreptului național. Convenția ar prevedea obligația unui stat de a aplica dreptul penal împotriva unui criminal. Interesul public reprezentat de condamnarea unui criminal al unui copil pe care l-a răpit ar avea o foarte mare greutate. De altfel, ar trebui analizată îndeaproape jurisprudența Curții Supreme a Statelor Unite, care ar merge extrem de departe, interzicând utilizarea „fructului copacului otrăvit”. Așadar, în cauza de principiu *Nix împotriva Williams* [11 iunie 1984 (467 U.S. 431), supra, pct. 73], de exemplu, această instanță ar fi admis că un cadavru descoperit în urma unei anchete conduse neregulamentar era admisibil ca probă în cazurile în care ar fi fost oricum descoperit. În speță, afirmă Guvernul, trupul lui J., ascuns într-un loc în care reclamantul a fost înainte, ar fi fost descoperit mai devreme sau mai târziu.

c) Terții intervenienți

i. Părinții lui J.

158. În opina părinților lui J., procesul reclamantului a îndeplinit cerințele art. 6. La proces, reclamantul nu ar fi arătat niciodată că s-a simțit constrâns să depună mărturie, ci ar fi repetat că face declarații liber și din respect pentru familia victimei sale. Ar fi mărturisit în a doua zi de proces că l-a sufocat pe J., chiar dacă în acel moment ar fi negat că ar fi plănuit asta înainte de a-l răpi. După aceea, ar fi admis că a planificat de la bun început să-lucidă pe copil.

159. De asemenea, reclamantul ar fi confirmat în declarația finală că, fiind excluse declarațiile pe care le-a făcut înainte de proces, a avut alegerea fie de a păstra tăcerea, fie de a depune mărturie, și am putea așadar afirma că jocurile fuseseră deja făcute. Ar fi pretins că a făcut mărturie complete de bunăvoie chiar dacă a recunoscut riscul lipsei vreunui efect (atenuant) asupra hotărârii tribunalului. Într-o carte publicată mai târziu (intitulată *Singur cu Dumnezeu – Drumul de întoarcere*), reclamantul nu ar arăta deloc faptul că a făcut mărturie la proces din cauza interogatoriului poliției. În

această carte, ar fi confirmat, cu privire la motivele care l-au incitat să depună din nou mărturie la proces, că a vrut să-și exprime remușcărilor și, prin urmare, și-a descris actele comise în detaliu, cu riscul – care s-a concretizat – ca mărturiile sale să nu aibă nicio incidență asupra pedepsei (pp. 225 – 226). Comportamentul său la proces nu ar fi constituit, așadar, o reacție la decizia tribunalului de a admite elemente de probă contestate.

ii. Redress Trust

160. Redress Trust subliniază faptul că norma de excludere care interzice admiterea mijloacelor de probă obținute prin tortură sau rele tratamente se explică prin i) mijloace de probă nefiabile obținute prin tortură; ii) atingerea valorilor civilizate cauzate și reprezentate de tortură; iii) obiectivul de ordine publică care constă în eradicarea, peste tot în lume, a oricărei incitări de a recurge la tortură; iv) necesitatea de a asigura protecția drepturilor fundamentale (la căi de atac legale și la un proces echitabil) ale părții împotriva intereselor cărora sunt produse elementele de probă; și v) necesitatea de păstrare a integrității procedurii judiciare.

161. Numeroase declarații, norme, rezoluții și convenții internaționale ar interzice admiterea ca mijloace de probă într-o procedură judiciară a declarațiilor obținute prin tortură sau tratamente inumane. Redress Trust consideră că este îndoielnic să se afirme că norma de excludere privește nu numai mărturiile, ci și elementele de probă derivate care au fost adunate dintr-o declarație făcută sub tortură, chiar dacă art. 15 din Convenția Organizațiilor Națiunilor Unite împotriva Torturii (supra, pct. 64), în special, este formulat în termeni destul de restrânși. Astfel, în observațiile generale nr. 7 din 30 mai 1982 (supra, pct. 70), Comitetul ONU pentru drepturile omului ar fi considerat că pentru instaurarea controlului eficient al interdicției torturii, ar fi esențial să se excludă din justiție atât mărturiile cât și celelalte elemente similare unui mijloc de tortură sau tratamente inumane sau degradante. De asemenea, Curtea Supremă de Apel din Africa de Sud ar fi afirmat, în hotărârea din 10 aprilie 2008, în cauza *Mthembu împotriva Statului* (supra, pct. 74), că orice utilizare a mijloacelor de probă adunate prin tortură, inclusiv mijloacele de probă materiale ce ar putea fi obținute, ar priva procesul de caracterul echitabil. Acest lucru s-ar aplica cu aceeași forță și altor forme de rele tratamente. Constatările Curții în hotărârile *Jalloh* (citată anterior, pct. 99 și 104-107) și *Haroutyunian împotriva Armeniei*, nr. 36549/03, pct. 63, CEDO 2007-VIII) sunt în același sens.

3. Motivarea Curții

a) Scurtă prezentare a principiilor relevante

162. Curtea reamintește că, în conformitate cu art. 19 din convenție, sarcina sa este de a asigura respectarea angajamentelor care rezultă din

convenție pentru înaltele părți contractante. În special, nu este de competența Curții să se pronunțe cu privire la erorile de fapt sau de drept despre care se pretinde că au fost comise de o instanță internă, decât dacă și în măsura în care acestea ar fi putut să încalce drepturile și libertățile protejate de convenție. Dacă art. 6 din convenție garantează dreptul la un proces echitabil, acesta nu reglementează totuși admisibilitatea probelor ca atare, materie reglementată de dreptul intern (*Schenk împotriva Elveției*, 12 iulie 1988, pct. 45-46, seria A nr. 140; *Teixeira de Castro împotriva Portugaliei*, 9 iunie 1998, pct. 34, *Culegere* 1998-IV; și *Heglas împotriva Republicii Cehe*, nr. 5935/02, pct. 84, 1 martie 2007).

163. Curtea nu are așadar sarcina de a se pronunța în principiu asupra admisibilității unor forme de elemente de probă – de exemplu, probe obținute în mod ilegal cu privire la dreptul intern. Trebuie să examineze dacă procedura, inclusiv modul de obținere a probelor, a fost echitabilă în ansamblu, ceea ce implică examinarea ilegalității respective și, în cazul în care se descoperă încălcarea unui alt drept protejat de convenție, natura acestei încălcări (a se vedea, printre altele, *Khan împotriva Regatului Unit*, nr. 35394/97, pct. 34, CEDO 2000-V; *P.G. și J.H. împotriva Regatului Unit*, nr. 44787/98, pct. 76, CEDO 2001-IX; și *Allan împotriva Regatului Unit*, nr. 48539/99, pct. 42, CEDO 2002-IX).

164. Pentru a stabili dacă procedura în ansamblu a fost echitabilă, trebuie să se cerceteze totodată dacă dreptul la apărare a fost respectat. Se impune în special întrebarea dacă reclamantul a avut posibilitatea de a contesta autenticitatea probelor și de a se opune folosirii acestora. Trebuie, de asemenea, să se ia în considerare calitatea probelor, în special să se verifice dacă circumstanțele în care au fost obținute generează îndoiala cu privire la credibilitatea sau exactitatea lor. Dacă nu se pune neapărat o problemă de echitate atunci când proba obținută nu este susținută de alte elemente, trebuie notat că, dacă este foarte solidă și nu conduce la nicio îndoială, necesitatea altor elemente de susținere se diminuează (a se vedea, printre altele, *Khan*, citată anterior, pct. 35 și 37; *Allan*, citată anterior, pct. 43, și *Jalloh*, citată anterior, pct. 96). În această privință, Curtea acordă importanță problemei de a ști dacă elementul de probă respectiv a exercitat vreo influență decisivă asupra soluției dispuse în acțiunea penală (a se compara, în special, *Khan*, citată anterior, pct. 35 și 37).

165. Cât despre natura încălcării constatate a convenției, Curtea reamintește că pentru a determina dacă utilizarea ca probe a unor informații obținute cu încălcarea art. 8 a privat procesul în ansamblul său de caracterul echitabil prevăzut de art. 6, trebuie luate în considerare toate circumstanțele cauzei și trebuie să se pună întrebarea în special dacă dreptul la apărare a fost respectat și care sunt calitatea și importanța elementelor respective [a se compara, printre altele, *Khan*, citată anterior, pct. 35-40; *P.G. și J.H. împotriva Regatului Unit*, citată anterior, pct. 77-79, și *Bykov împotriva Rusiei* (MC), nr. 4378/02, pct. 94-98, CEDO 2009-..., în care Curtea nu a

constatat nicio încălcare a art. 6]. Totuși, merită unele considerații speciale utilizarea într-o procedură penală a unor elemente de probă obținute printr-o măsură considerată contrară art. 3. Utilizarea unor asemenea elemente, adunate prin încălcarea unuia din drepturile absolute ce constituie nucleul dur al convenției, ridică întotdeauna îndoieli serioase cu privire la echitatea procedurii, chiar dacă faptul că au fost admise ca probe nu a fost decisiv pentru condamnarea suspectului [*İçöz împotriva Turciei* (dec.), nr. 54919/00, 9 ianuarie 2003; *Jalloh*, citată anterior, pct. 99 și 104; *Göçmen împotriva Turciei*, nr. 72000/01, pct. 73-74, 17 octombrie 2006, și *Haroutyounian*, citată anterior, pct. 63).

166. În consecință, Curtea a concluzionat în privința mărturiilor ca atare că admiterea ca probe a faptelor relevante în procedura penală, a declarațiilor obținute prin acte de tortură (a se compara *Örs și alții împotriva Turciei*, nr. 46213/99, pct. 60, 20 iunie 2006; *Haroutyounian*, citată anterior, pct. 63, 64 și 66; și *Levința împotriva Moldovei*, nr. 17332/03, pct. 101 și 104-105, 16 decembrie 2008) sau alte rele tratamente contrare art. 3 (a se compara *Söylemez împotriva Turciei*, nr. 46661/99, pct. 107 și 122-124, 21 septembrie 2006, și *Göçmen*, citată anterior, pct. 73-74), face ca întreaga procedură să fie viciată de inechitate. Ea a adăugat că acest lucru era astfel independent de valoarea probatorie a declarațiilor și că admiterea acestor elemente a fost sau nu determinantă pentru verdictul de vinovăție care a fost dat în privința reclamantului (*ibidem*).

167. În ceea ce privește utilizarea în proces a unor mijloace de probă materiale care au fost adunate ca urmare a relelor tratamente contrare art. 3, Curtea a considerat că unele elemente materiale adunate prin acte de violență, cel puțin dacă aceste acte puteau fi calificate ca tortură, nu trebuiau niciodată invocate, indiferent de valoarea probatorie, pentru dovedirea vinovăției persoanei care fusese victimă a acestora. Orice altă concluzie nu ar face decât să legitimeze indirect tipul de conduită condamnată din punct de vedere moral pe care autorii art. 3 din convenție au căutat să o interzică sau, cu alte cuvinte, nu ar face decât „să confere o aparență de legalitate violenței” (*Jalloh*, citată anterior, pct. 105). În hotărârea *Jalloh*, Curtea nu a soluționat problema dacă prin aducerea de probe materiale adunate printr-un act calificat ca tratament inuman sau degradant, dar care nu echivalează cu tortura, procesul era viciat de inechitate, în special, independent de importanța acordată probelor, de valoarea lor probatorie și de posibilitățile de care dispusese victima pentru a contesta depunerea lor la dosar și utilizarea lor la proces (*ibidem*, pct. 106-107). Ea a constatat încălcarea art. 6 în circumstanțele particulare ale acestei cauze (*ibidem*, pct. 107-108).

168. În ceea ce privește utilizarea mijloacelor de probă adunate cu încălcarea dreptului de a păstra tăcerea și a dreptului de a nu contribui la propria incriminare, Curtea reamintește că acestea sunt norme internaționale

recunoscute în general, care sunt în centrul noțiunii de proces echitabil astfel cum este garantat de art. 6. Aceste norme sunt inspirate în special de grija de a proteja un acuzat de o constrângere abuzivă din partea autorităților, pentru a evita unele erori judiciare și pentru a atinge scopurile art. 6.

Dreptul de a nu contribui la propria incriminare presupune în special că acuzarea caută să își întemeieze argumentația fără să recurgă la elemente de probă obținute prin constrângere sau presiuni, în pofida voinței acuzatului (a se vedea, printre altele, *Saunders împotriva Regatului Unit*, 17 decembrie 1996, pct. 68, *Culegere* 1996-VI; *Heaney și McGuinness împotriva Irlandei*, nr. 34720/97, pct. 40, CEDO 2000-XII; și *Jalloh*, citată anterior, pct. 100).

b) Aplicarea acestor principii în speță

169. Cum cerințele art. 6 pct. 3 privind dreptul la apărare și principiul ce interzice auto-incriminarea reprezintă aspecte deosebite ale dreptului la un proces echitabil garantat de art. 6 § 1, Curtea va examina plângerile din perspectiva acestor două texte coroborate (a se compara, printre alte hotărâri, *Windisch împotriva Austriei*, 27 septembrie 1990, pct. 23, seria A nr. 186; *Lüdi împotriva Elveției*, 15 iunie 1992, pct. 43, seria A nr. 238; *Funke împotriva Franței*, 25 februarie 1993, pct. 44, seria A nr. 256-A; și *Saunders*, citată anterior, pct. 68).

170. Pentru a determina, în lumina principiilor anterioare, dacă acțiunea penală inițiată împotriva reclamantului care, de la început, s-a opus utilizării unor elemente de probă adunate cu încălcarea drepturilor sale garantate de convenție, poate fi considerată ca fiind echitabilă în ansamblul ei, Curtea trebuie să aibă în vedere în primul rând natura încălcării convenției respective și gradul în care aceasta i-a permis să obțină elementele de probă contestate. Ea face trimitere la constatarea sa anterioară conform căreia mărturiile pe care reclamantul le-a depus în dimineața zilei de 1 octombrie 2002 când a fost interogat de E. au fost obținute cu încălcarea art. 3 (supra, pct. 108). Ea a concluzionat, de asemenea, că nimic nu arăta că poliția l-ar fi amenințat pe reclamant a doua oară, la Birstein sau pe drumul de dus sau de întoarcere, pentru a-l face să arate probe materiale (supra, pct. 99).

171. Curtea notează că tribunalul regional a considerat că declarațiile reclamantului în urma amenințărilor, în special declarațiile făcute la Birstein și cele făcute pe drumul de întoarcere la comisariat, au fost formulate sub efectul continuu al amenințărilor care au fost făcute în timpul interogatoriului și erau așadar inadmisibile (supra, pct. 29), iar acesta a considerat că probele materiale descoperite grație acestor declarații erau admisibile. În procedura în fața instanțelor interne, probele materiale contestate au fost considerate ca fiind probe de care autoritățile de anchetă au avut cunoștință în urma declarațiilor obținute de la reclamant [efect indirect („*Fernwirkung*”) – supra, pct. 31]. În scopul aprecierii sale din perspectiva art. 6, Curtea consideră ca fiind determinantă legătura de

cauzalitate existentă între interogatoriul reclamantului realizat cu încălcarea art. 3 și probele materiale adunate de autorități datorită indicațiilor reclamantului, cum ar fi trupul lui J. și raportul de autopsie realizat, urmele de cauciuc lăsate de mașina reclamantului lângă heleșteu, precum și rucsacul și hainele lui J., și mașina de scris a reclamantului. Cu alte cuvinte, descoperirea probelor materiale contestate a fost rezultatul direct al interogatoriului reclamantului, pe care poliția l-a realizat cu încălcarea art. 3.

172. De asemenea, probele adunate prin mijloace contrare art. 3 nu ridică probleme din perspectiva art. 6 decât dacă utilizarea lor nu a fost exclusă din procesul penal al reclamantului. Curtea arată că tribunalul regional a exclus din proces toate mărturiile pe care reclamantul le-a depus sub amenințare sau efectele continue ale acesteia în cadrul procedurii de anchetă (supra, pct. 28-30). Dimpotrivă, el a respins cererea pe care reclamantul o formulase la deschiderea procesului și a refuzat excluderea elementelor de probă pe care autoritățile de anchetă le adunaseră în urma declarațiilor făcute de cel în cauză sub efectul continuu al tratamentului contrar art. 3 (supra, pct. 31).

173. Prin urmare, Curtea este chemată să examineze consecințele pe care le are asupra echității unui proces utilizarea unor mijloace de probă materiale obținute în urma unui tratament calificat ca inuman contrar art. 3, dar care se situează sub pragul torturii. După cum a arătat anterior (la pct. 166-167), Curtea nu s-a pronunțat încă în jurisprudența sa asupra problemei de a ști dacă utilizarea unor asemenea probe va priva un proces de caracterul echitabil, indiferent de celelalte circumstanțe ale cauzei. Ea consideră totuși că folosirea în acțiunea penală a unor declarații obținute printr-o încălcare a art. 3 – fie că este calificată drept tortură, fie tratament inuman sau degradant – ca și utilizarea unor mijloace de probă materiale adunate în urma unor acte de tortură privează în mod automat procedura de echitate în ansamblul său și încalcă art. 6 (supra, pct. 166-167).

174. Curtea notează că niciun consens nu se degajă clar între statele contractante ale convenției, instanțele altor state și alte organe de control al respectării drepturilor omului cu privire la domeniul de aplicare precis al normei de excludere (a se vedea, supra, referințele date pct. 69-74). În special, factori cum sunt problema de a ști dacă elementele de probă contestate ar fi fost oricum descoperite ulterior, indiferent de metoda de anchetă interzisă, pot avea o incidență asupra admisibilității acestor probe.

175. De altfel, Curtea cunoaște diferitele drepturi și interese concurente aflate în joc. Pe de o parte, excluderea unor probe materiale – adesea fiabile și decisive – dintr-un proces penal va împiedica urmărirea eficientă a infracțiunilor. Victimele unei infracțiuni, familia și publicul au, fără îndoială, toți un interes în urmărirea și pedepsirea autorilor, iar în această cauză acest interes avea o importanță considerabilă. În plus, cazul de față prezintă și această particularitate că mijloacele de probă materiale contestate

au fost adunate printr-o metodă ilegală de interogare care nu viza, ca atare, permiterea unei urmăriri penale, dar care a fost aplicată cu scopul prevenirii, adică pentru salvarea vieții unui copil și, prin urmare, pentru protejarea unui alt drept fundamental garantat de convenție, mai precis prin art. 2. Pe de altă parte, un acuzat într-o procedură penală are dreptul la un proces echitabil, drept ce poate fi contestat dacă instanțele interne utilizează probe adunate în urma unei încălcări a interdicției relextratamentelor prevăzută de art. 3, unul din drepturile fundamentale și absolute garantate de convenție. De fapt, există, de asemenea, un interes public esențial de protejare a integrității procesului judiciar și, prin urmare, a valorilor societăților civilizate bazate pe supremația dreptului.

176. Având în vedere interesele menționate anterior aflate în joc în contextul art. 6, Curtea trebuie să ia notă de faptul că art. 3 din convenție consacră un drept absolut. Acest drept fiind absolut, nu ar putea fi pus în balanță cu alte interese cum ar fi gravitatea infracțiunii ce face obiectul anchetei sau interesul general de a se efectua urmăriri penale efective. În caz contrar, acest caracter absolut ar fi afectat (a se compara, de asemenea, *mutatis mutandis, Saadi împotriva Italiei*, citată anterior, pct. 138-139). Pentru Curte, nici protecția vieții umane nici o condamnare penală nu pot fi asigurate cu prețul unei puneri în pericol a protecției dreptului absolut de a nu se aplica relextratamente interzise de art. 3; în caz contrar, am sacrifica aceste valori și am discredita administrarea justiției.

177. De asemenea, Curtea ia act în această privință de argumentul Guvernului care consideră că convenția îl obliga să aplice legea penală împotriva unui criminal, și astfel să apere dreptul la viață. Convenția cere, într-adevăr, statelor contractate să apere dreptul la viață (a se vedea, printre multe altele, *Osman împotriva Regatului Unit*, 28 octombrie 1998, pct. 115-116, *Culegere* 1998-VIII). Ea nu le obligă totuși să o facă prin acte care încalcă interdicția absolută a tratamentelor inumane enunțate la art. 3 sau într-un mod care să aducă atingere dreptului oricărui acuzat la un proces echitabil în temeiul art. 6 (a se compara, *mutatis mutandis, Osman*, citată anterior, pct. 116). Curtea recunoaște că în speță agenții statului a trebuit să acționeze într-o situație dificilă și tensionată și au vrut să salveze o viață. Asta nu schimbă totuși nimic din faptul că ei au obținut probe materiale printr-o încălcare a art. 3. În plus, în fața celor mai grele pedepse trebuie asigurat, la cel mai înalt grad posibil, dreptul la un proces echitabil de către societățile democratice [a se compara *Salduz împotriva Turciei* (MC), nr. 36391/02, pct. 54, CEDO 2008-...].

178. Mai rămâne faptul că, spre deosebire de art. 3, art. 6 nu consacră un drept absolut. Curtea trebuie să cerceteze ce măsuri se cuvine să fie considerate în același timp necesare și suficiente într-o procedură penală, în ceea ce privește unele elemente de probă obținute în urma unei încălcări a art. 3, pentru a asigura o protecție eficientă drepturilor garantate de art. 6. După cum stabilește în jurisprudența sa (supra, pct. 165-167), folosirea unor

asemenea probe ridică serioase probleme cu privire la echitatea procedurii. Desigur, în contextul art. 6, admiterea unor probe adunate printr-o conduită absolut interzisă de art. 3 ar putea incita reprezentanții legii să recurgă la asemenea metode în ciuda acestei interdicții absolute. Combaterea folosirii unor metode de anchetă încălcând art. 3 și protecția eficientă a indivizilor împotriva unor asemenea metode, de asemenea, pot cere în principiu excluderea utilizării în proces a unor probe materiale adunate printr-o încălcare a art. 3, chiar dacă aceste probe au o legătură mai strânsă cu încălcarea art. 3 decât cele obținute direct printr-o încălcare a acestui articol. În caz contrar, întregul proces este inechitabil. Curtea consideră totuși că echitatea unui proces penal și apărarea efectivă a interdicției absolute prevăzute de art. 3 în acest context nu sunt în joc decât dacă se demonstrează că încălcarea art. 3 a influențat soluția dispusă în procedura inițiată împotriva acuzatului, altfel spus, a avut un impact asupra verdictului de vinovăție sau asupra pedepsei.

179. Curtea arată că, în speță, tribunalul regional și-a bazat în mod expres constatările cu privire la săvârșirea infracțiunii comise de reclamant – și, prin urmare, constatările care duc la condamnarea celui în cauză pentru omor și răpire cu cerere de răscumpărare – exclusiv pe noile mărturii complete pe care reclamantul le-a depus la proces (supra, pct. 34). Acesta a considerat, de asemenea, noile mărturii ca fiind baza esențială, dacă nu chiar baza unică, a constatărilor sale privind planificarea infracțiunii, care a jucat, de asemenea, un rol în verdictul de vinovăție și pedeapsă (*ibidem*). Elementele de probă suplimentare admise la proces nu au servit instanței interne la dovedirea vinovăției reclamantului, ci numai la verificarea autenticității mărturiilor sale. Ele cuprindeau rezultatele autopsiei cu privire la cauza decesului lui J. și urmele de cauciucuri lăsate de mașina reclamantului lângă heleșteul unde a fost descoperit trupul copilului. Instanța internă s-a bazat, de asemenea, pe probe cu caracter coroborant care au fost adunate indiferent de primele mărturii obținute de la reclamant sub amenințare, poliția filându-l pe acesta după ce și-a luat răscumpărarea și cercetându-i apartamentul imediat după arestare. Aceste probe, care nu sunt „viciate” de încălcarea art. 3, erau mărturia surorii lui J., modul de redactare a scrisorii de șantaj, nota descoperită în apartamentul reclamantului cu privire la organizarea crimei, precum și banii răscumpărării găsiți în apartamentul reclamantului sau depuși în conturile sale bancare (*ibidem*).

180. Având în vedere cele menționate anterior, Curtea consideră că pe aceste două mărturii ale reclamantului la proces – singure sau susținute de alte probe neviciate, materiale – se bazează verdictul de vinovăție pentru omor și răpire cu cerere de răscumpărare, precum și pedeapsa. Probele materiale contestate nu erau necesare și nu au servit la dovedirea vinovăției sau la stabilirea pedepsei. Prin urmare, putem spune că legătura de cauzalitate dintre, pe de o parte, metodele de anchetă interzise și, pe de altă

parte, verdictul de vinovăție și pedeapsa date reclamantului a fost ruptă în ceea ce privește mijloacele de probă materiale contestate.

181. Având în vedere aceste constatări, Curtea trebuie să cerceteze, de asemenea, dacă încălcarea art. 3 care s-a produs în cursul procedurii de anchetă l-a făcut pe reclamant să depună mărturie la proces. În cererea introdusă în fața ei, reclamantul susținea că astfel s-au petrecut lucrurile. În opinia lui, nu a avut altă alegere pentru a se apăra la proces decât să depună mărturie având în vedere că tribunalul regional a refuzat, la deschiderea dezbaterilor, să îi admită cererea de excludere a probelor materiale adunate printr-o încălcare a art. 3.

182. Curtea observă în primul rând că, înainte de mărturiile pe care le-a făcut în a doua zi de proces, reclamantul fusese informat cu privire la dreptul său de a păstra tăcerea și cu privire la faptul că niciuna din declarațiile pe care le făcuse înainte despre acuzații nu ar putea fi adusă ca probă împotriva lui (supra, pct. 34). Ea consideră, așadar, că legislația și practica interne generau efectiv consecințe mărturiilor obținute prin rele tratamente interzise (a se vedea, în sens contrar, *Hulki Güneş împotriva Turciei*, nr. 28490/95, pct. 91, CEDO 2003-VII, și *Göçmen*, citată anterior, pct. 73) și că a existat în această privință revenirea la *statu quo ante*, adică la situația în care reclamantul se afla înainte să se producă încălcarea art. 3.

183. De altfel, reclamantul, care a fost reprezentat de un consiliu a subliniat în declarațiile făcute în a doua zi și la încheierea procesului că depunea mărturie de bună voie și cu remușcări și pentru a-și asuma răspunderea actelor sale în ciuda faptelor survenite la 1 octombrie 2002 (supra, pct. 32). El s-a exprimat astfel deși încercarea sa de a exclude probele materiale contestate a eșuat înainte. Curtea nu are, prin urmare, niciun motiv să presupună că reclamantul nu a spus adevărul, că nu ar fi mărturisit dacă tribunalul regional a decis, la deschiderea procesului, excluderea acestor probe materiale contestate și dacă trebuie să considere de acum înainte că mărturiile sale au rezultat din măsuri care au lipsit de sens fundamentul dreptului său la apărare.

184. Oricum, reiese clar din motivația tribunalului regional că mărturiile ulterioare făcute de reclamant în ultima zi de proces au fost determinante pentru verdictul de vinovat de omor, infracțiune de care nu ar fi fost găsit poate vinovat altfel (supra, pct. 34 și 35). În mărturiile sale, cel în cauză menționa numeroase elemente suplimentare fără legătură cu ceea ce probele materiale contestate ar fi permis să se stabilească. În vreme ce aceste elemente demonstau că J. fusese sufocat și că reclamantul a mers la heleșteul din Birstein, mărturiile sale îi dovedeau în special intenția de a-l ucide pe J., precum și motivele care l-au determinat să o facă. Ținând seama de aceste elemente, Curtea nu consideră că, după respingerea cererii de excludere a probelor contestate, la deschiderea procesului, reclamantul nu ar fi putut păstra tăcerea și nu avea de ales decât să depună mărturie. Ea nu mai consideră, așadar, că încălcarea art. 3 care s-a produs în cursul anchetei ar fi avut o incidență asupra mărturiilor făcute de cel în cauză la proces.

185. Cât despre dreptul la apărare, Curtea arată, în plus, că reclamantul a avut posibilitatea, de care a profitat, de a contesta utilizarea probelor materiale contestate la proces și că tribunalul regional avea latitudinea de a le exclude. Dreptul la apărare nu a mai fost, prin urmare, nerespectat în această privință.

186. Curtea observă că reclamantul pretinde că a fost privat la proces de protecția pe care o reprezintă dreptul de a nu contribui la propria sa incriminare. După cum a fost demonstrat anterior (la pct. 168), acest drept presupune că acuzarea stabilește faptele reproșate acuzatului fără ajutorul probelor strânse prin măsuri de constrângere sau de silire impuse împotriva voinței celui în cauză. Curtea face trimitere la constatările sale anterioare, și anume la faptul că instanțele interne și-au bazat verdictul pe mărturiile ulterioare făcute de reclamant la proces, fără să recurgă, ca probe necesare vinovăției, la elementele materiale contestate. Ea constată, prin urmare, că dreptul de a nu contribui la propria sa incriminare a fost respectat în procedura inițiată împotriva reclamantului.

187. Curtea consideră că, în circumstanțele cauzei reclamantului, neexcluderea probelor materiale contestate, adunate în urma unei declarații obținute prin aplicarea unor rele tratamente, nu a avut niciun rol în verdictul de vinovăție și pedeapsa pronunțată împotriva reclamantului. Dreptul la apărare și dreptul de a nu contribui la propria sa incriminare au fost și ele respectate, astfel încât se cuvine să se considere echitabil întregul proces al reclamantului.

188. În consecință, nu a fost încălcat art. 6 § 1 și 3 din convenție.

III. CU PRIVIRE LA APLICAREA ART. 41 DIN CONVENȚIE

189. În temeiul art. 41 din convenție,

„Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a convenției sau a protocoalelor sale și dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă.”

A. Prejudiciu

190. Reclamantul nu solicită nicio despăgubire pentru prejudiciul material sau moral; el subliniază că obiectivul cererii sale este să obțină în fața curților și tribunalelor interne un nou proces. Guvernul nu formulează observații în această privință.

191. Prin urmare, Curtea nu acordă nicio despăgubire pentru prejudiciu. În ceea ce privește măsura specifică solicitată de reclamant cu titlu de compensații, Curtea consideră, ținând seama de concluzia la care ajunge în temeiul art. 6, că nu există nicio bază care să permită reclamantului să solicite un nou proces sau redeschiderea procedurii în fața instanțelor interne.

B. Cheltuieli de judecată

192. Pe baza documentelor, reclamantul menține cererile pe care le formulase în fața camerei și solicită rambursarea cheltuielilor procedurii penale pe care tribunalul regional l-a obligat să le plătească după condamnare. Acestea ajung la 72 855.60 euro (EUR). Persoana în cauză lasă în grija Curții determinarea acestor cheltuieli (care cuprind, printre altele, costurile de expertiză și pentru alți martori și onorariile avocatului) care trebuie considerate că au fost făcute prin încălcarea drepturilor sale garantate de convenție. În opinia lui, costurile aferente recursului în fața Curții Constituționale Federale (a căror sumă nu o precizează) au fost făcute numai cu scopul de îndreptare a încălcărilor convenției.

193. Reclamantul, care a fost admis ca fiind eligibil pentru asistența juridică, solicită în plus 22 647.85 EUR în total pentru costurile și cheltuielile aferente procedurii în fața Curții. Aceste cheltuieli, care au făcut obiectul unei facturi sau al unui certificat, cuprind onorariile avocatului, costurile de acces la dosarul procedurii interne și al rapoartelor experților juridici, pentru copii, călătorie, ședere, precum și costurile celeilalte proceduri pendente în fața instanțelor interne.

194. Guvernul nu formulează observații cu privire la pretențiile reclamantului în fața Marii Camere. În fața camerei, Guvernul a pledat că acele costuri la care tribunalul îl obligase pe acesta nu fuseseră pretinse pentru prevenirea sau îndreptarea unei încălcări a drepturilor celui în cauză în temeiul convenției. Reclamantul nu ar fi precizat cheltuielile efectuate pentru procedura în fața Curții Federale de Justiție sau în fața Curții Constituționale Federale. Dacă procedura trebuia redeschisă în fața instanțelor interne în urma unei constatări de încălcare a drepturilor garantate reclamantului de convenție și dacă acesta trebuia achitat, atunci decizia privind cheltuielile de judecată în fața tribunalului regional ar fi reexaminată.

195. Guvernul lasă de altfel în grija Curții pronunțarea cu privire la caracterul rezonabil sau nu al onorariilor pretinse pentru avocat.

196. În conformitate cu jurisprudența constantă a Curții, plata cheltuielilor în temeiul art. 41 presupune stabilirea realității, necesității și caracterului rezonabil al cuantumului lor. Mai mult, cheltuielile judiciare se pot recupera numai în măsura în care au legătură cu încălcarea constatată [a se vedea, de exemplu, *Beyeler împotriva Italiei* (satisfacția justă) (MC), nr. 33202/96, pct. 27, 28 mai 2002, și *Sahin împotriva Germaniei* (MC), nr. 30943/96, pct. 105, CEDO 2003-VIII).

197. În ceea ce privește cheltuielile de judecată pretinse în procedura în fața instanțelor interne, Curtea notează că reclamantul îi lasă în grijă aprecierea părții cheltuielilor pentru acțiunea penală inițiată împotriva lui în fața tribunalului regional care poate fi imputată tentativei sale de a preveni o încălcare a convenției. Ea arată totuși că, atunci când a considerat că art. 3 fusese încălcat în cadrul procedurii de anchetă, a concluzionat că procedura penală inițiată împotriva reclamantului a respectat cerințele convenției. Cel în cauză neprecizând cheltuielile pretinse în toate procedurile inițiate în fața autorităților interne pentru îndreptarea încălcării art. 3, Curtea nu îi poate acorda cheltuieli în acest caz.

198. Cât despre cheltuielile făcute în procedura în fața ei, Curtea consideră că sumele solicitate de reclamant nu au fost pretinse parțial și sunt excesive în ansamblul lor. În plus, Curtea nu dă decât parțial câștig de cauză reclamantului. Așadar, ea consideră rezonabil să i se acorde acestuia 4 000 euro (EUR) ca atare, fără suma de 2 276,60 EUR deja încasată de Consiliul Europei cu titlu de asistență judiciară, adică 1 723,40 EUR, plus orice impozit datorat de cel în cauză pentru această sumă.

C. Dobânzi moratorii

199. Curtea consideră necesar ca rata dobânzilor moratorii să se întemeieze pe rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, majorată cu trei puncte procentuale.

Pentru aceste motive, Curtea

1. *Respinge*, în unanimitate, excepția preliminară a Guvernului în ceea ce privește plângerea reclamantului în temeiul art. 6 din convenție;
2. *Hotărăște*, cu unsprezece voturi la șase, că reclamantul încă se mai poate pretinde „victima” unei încălcări a art. 3 din convenție în temeiul art. 34 din convenție;
3. *Hotărăște*, cu unsprezece voturi la șase, că a fost încălcat art. 3 din convenție;
4. *Hotărăște*, cu unsprezece voturi la șase, că nu a fost încălcat art. 6 §§ 1 și 3 din convenție;
5. *Hotărăște*, cu zece voturi la șapte,
 - a) că statul pârât trebuie să plătească reclamantului, în termen de trei luni, 1 723.40 EUR (o mie șapte sute douăzeci și trei euro și patruzeci de cenți) pentru cheltuieli de judecată, plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit;
 - b) că, de la expirarea termenului menționat și până la efectuarea plății, această sumă trebuie majorată cu o dobândă simplă, la o rată egală cu rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, aplicabilă pe parcursul acestei perioade și majorată cu trei puncte procentuale;
6. *Respinge*, în unanimitate, cererea de acordare a unei reparații echitabile reclamantului pentru celelalte capete de cerere.

Redactată în limbile franceză și engleză, pronunțată apoi în ședință publică la Palatul Drepturilor Omului de la Strasbourg, la 1 iunie 2010.

Erik Fribergh
Grefier

Jean-Paul Costa
Președinte

La prezenta sentință este anexată, conform art. 45 § 2 din convenție și 74 § 2 din regulament, expunerea următoarelor opinii separate:

- opinia parțial concordantă a judecătorilor Tulkens, Ziemele et Bianku;
- opinia parțial separată a judecătorilor Rozakis, Tulkens, Jebens, Ziemele, Bianku și Power;

- opinia parțial separată a judecătorului Casadevall la care se aderă judecătorii Kovler¹, Mijović, Jaeger, Jočiene și López Guerra.

J.-P.C.
E.F.

OPINIA PARȚIAL CONCORDANTĂ A JUDECĂTORILOR TULKENS, ZIEMELE ET BIANKU

1. În ceea ce privește art. 3 din convenție, împărtășim concluzia hotărârii¹ conform căreia reclamantul însă se poate pretinde „victimă” în sensul art. 34 din convenție și că, prin urmare, art. 3 a fost încălcat. Totuși, cu privire la statutul de victimă al reclamantului, raționamentul nostru diferă de cel adoptat de majoritate.

2. Pentru a stabili dacă reclamantul și-a pierdut sau nu calitatea de victimă, Curtea trebuia să examineze, conform jurisprudenței sale, dacă autoritățile interne au recunoscut și reparat pretinsa încălcare a art. 3.

3. Recunoașterea nu genera nicio îndoială deoarece autoritățile judiciare au admis în mod expres că metodele de investigare utilizate constituiau „rele tratamente”; acestea nu puteau fi justificate de „necesitatea” care nu constituie o apărare fiind vorba de protecția absolută a demnității umane prevăzută de art. 2 din Legea fundamentală, precum și de art. 3 din convenție.

4. În schimb, hotărârea consideră că o reparație suficientă și adecvată nu a fost adusă și se bazează pe ceea ce consideră ca fiind neajunsuri în exercitarea acțiunii penale care a condus la condamnarea polițiștilor. Dacă ancheta penală inițiată împotriva polițiștilor care au utilizat amenințările de tortură împotriva reclamantului este considerată compatibilă cu criteriile convenției, nu este același lucru în privința *pedepselor* care au fost aplicate polițiștilor. Hotărârea consideră că acestea sunt „insuficiente” și „vădit disproportionale” în comparație cu gravitatea faptelor; prin urmare, nu au „efectul disuasiv necesar pentru prevenirea altor încălcări ale interdicției de folosire a relexor tratamentelor în situații dificile ce ar putea apărea în viitor” (pct. 123 și 124).

5. Desigur, această apreciere a Curții cu privire la obligația de a pedepsi a statului nu este nouă și se regăsește în numeroase hotărâri. Ea ridică totuși, în ceea ce ne privește, mai ales în prezenta cauză, trei întrebări. Mai întâi, stabilirea pedepsei este una din sarcinile cele mai delicate și mai dificile în exercitarea justiției penale. Ea cere luarea în considerare a mai multor factori, precum și cunoașterea și, prin urmare, proximitatea faptelor, situațiilor și persoanelor. În principiu, rolul instanțelor naționale și nu cel al Curții ar trebui să se angajeze în acest demers numai cu o precauție infinită și în caz de absolută necesitate. Apoi, afirmând ca un postulat efectul disuasiv al sancțiunilor penale mai grele, ne întrebăm dacă Curtea nu riscă să creeze sau să întrețină o iluzie. Efectul de prevenție (generală sau individuală) al pedepselor a făcut de mult timp obiectul numeroaselor lucrări și cercetări, în special empirice. Acestea ajung la concluzia că acest efect este relativ, dacă nu mediocru². În cele din urmă, chiar – și mai ales fără îndoială – dacă sancțiunea penală este pusă în serviciul drepturilor și libertăților, cu riscul de a ascunde faptul că aceasta este, de asemenea, o amenințare pentru drepturi și libertăți, putem pierde din vedere principiul subsidiarității care este o axiomă de bază a dreptului penal: recurgerea la arma penală nu este admisibilă decât dacă nu există alte mijloace de protejare a valorilor sau intereselor respective.

6. Curtea repetă neobosit: drepturile prevăzute de convenție nu pot fi teoretice și iluzorii, ci trebuie să fie concrete și efective. Procesul penal inițiat împotriva polițiștilor, care trebuia evident să aibă loc, era totuși, în speță, singurul mijloc posibil de prevenire a repetării încălcării art. 3 din convenție, o dispoziție care face parte din drepturile fundamentale (*core rights*) ale convenției? Noi credem că nu.

7. În conformitate cu jurisprudența noastră care este reamintită în hotărâre, caracterul

adecvat și suficient al îndreptării unei încălcări a convenției trebuie să fie apreciat ținându-se seama de toate circumstanțele cauzei (pct. 116). În speță, credem că reparația cea mai adecvată a încălcării constatate și recunoscute de art. 3 ar fi fost *excluderea din proces* a elementelor de probă obținute cu încălcarea convenției, ceea ce nu a fost cazul și ne determină, așadar, să concluzionăm că reclamantul se poate încă pretinde „victimă” în sensul art. 34 din convenție.

8. Este totuși interesant de observat că, în urma analizei sale, Curtea nu elimină, în principiu, posibilitatea excluderii probei ca măsură complementară: „dacă folosirea unei metode de interogare interzise de art. 3 a avut consecințe defavorabile pentru un reclamant în procedura penală îndreptată împotriva lui, o reparare adecvată și suficientă implică, pe lângă cerințele menționate anterior, măsuri de restituire care remediază incidența pe care această metodă de interogare interzisă continuă să o aibă asupra procesului, măsuri ce cuprind, în special, respingerea elementelor de probă care au fost strânse prin încălcarea art. 3.”

OPINIA PARȚIAL SEPARATĂ COMUNĂ A JUDECĂTORILOR ROZAKIS, TULKENS, JEBENS, ZIEMELE, BIANKU ȘI POWER

(Traducere)

1. Nu suntem de acord cu opinia majorității conform căreia nu a fost încălcat art. 6 § 1 și 3 din convenție. În opinia noastră, art. 6 a fost încălcat deoarece probele materiale obținute în urma unei încălcări a art. 3 au fost admise în procesul penal al reclamantului. Această încălcare a fost agravată de faptul că aceste probe au fost, de asemenea, obținute în circumstanțele în care autorul infracțiunii s-a incriminat singur.

2. Admiterea într-o procedură penală a unei probe obținute cu încălcarea art. 3 ridică o problemă de principiu fundamentală și de o importanță esențială. Jurisprudența Curții atunci era clară cu privire la admiterea unor mărturii obținute cu încălcarea art. 3 (aceste declarații fiind tot inadmisibile, indiferent că au fost obținute prin tortură sau tratament inuman sau degradant), dar rămânea de rezolvat problema consecințelor asupra echității unui proces a admiterii altor tipuri de probe („probe materiale”) adunate în urma unui tratament ce nu atinge pragul torturii, dar intră totuși sub incidența art. 3. Așa de dificilă cum a putut fi această cauză, aceasta a oferit Marii Camere ocazia de a defini domeniul precis de aplicare a normei de excludere cu privire la probele obținute prin încălcarea art. 3. Curtea ar fi putut răspunde categoric la această întrebare spunând fără echivoc că, indiferent de conduita unui acuzat, echitatea, în sensul art. 6, presupune respectarea supremației dreptului și dispune în mod evident, excluderea oricărei probe care ar fi fost obținută cu încălcarea art. 3. Un proces penal în care sunt admise și mai mult sau mai puțin invocate probe adunate în urma unei nerespectări a unei dispoziții din convenție, absolute în aceeași măsură, nu poate fi echitabil *a fortiori*. Este regretabil faptul că Curtea a arătat reticență în trecerea acestei frontiere definitive și în alegerea unei norme clare sau de strictă aplicare („*bright-line rule*”) în acest nucleu dur al drepturilor fundamentale ale omului.

3. Reiese din jurisprudența Curții că utilizarea unor probe obținute cu încălcarea art. 3 dă naștere unor considerații diferite de cele ridicate de alte drepturi garantate de convenție, cum ar fi, de exemplu, cele protejate de art. 8.¹ Poziția adoptată până în prezent de Curte a fost să afirme că, deși există garanții procedurale adecvate, nu ar fi echitabil să se bazeze pe elemente ale căror natură și sursă au fost viciate prin constrângere sau silire.² Utilizarea unor declarații luate prin acte de violență sau brutalitate sau prin altă conduită care să poată fi calificată drept tortură³ sau a unor rele tratamente⁴ contrare art. 3 privează întotdeauna ansamblul procedurii de caracterul echitabil, fie că aceste probe au fost sau nu decisive pentru condamnarea reclamantului. A rămas de constatat dacă acest principiu se aplica cu aceeași forță și altor tipuri de probe. În cauza *Jalloh împotriva Germaniei*, Curtea a indicat că se *poate* adresa o întrebare în temeiul art. 6 § 1 cu privire la elementele obținute cu încălcarea art. 3 din convenție, chiar dacă faptul că au fost admise ca probe nu a fost decisiv pentru condamnarea suspectului⁵. În această cauză, Curtea nu a rezolvat problema generală de a ști dacă utilizarea unor elemente adunate prin intermediul unui act nu atinge pragul torturii, ci, intrând totuși sub incidența art. 3, ar compromite automat caracterul echitabil al unui proces⁶. Este regretabil că, acum, răspunsul oferit și raționamentul urmărit de majoritatea riscă să dăuneze caracterului efectiv al drepturilor absolute garantate de art. 3. Curtea introduce în jurisprudența sa o distincție între admisibilitatea

unor declarații obținute cu încălcarea interdicției absolute a relor tratamente și degradante și admisibilitatea altor probe obținute în același mod. O asemenea distincție este greu de protejat.

4. Majoritatea admite că probele materiale împotriva reclamantului strânse în această cauză și admise la proces „au fost rezultatul direct al interogatoriului reclamatului pe care poliția l-a efectuat cu încălcarea art. 3” (pct. 171 din hotărâre). Această conduită interzisă a dus la mărturii date sub constrângere, urmate de deplasarea la locurile în care se aflau probe cruciale și unde reclamantul, la ordinul poliției (fiind filmat) a indicat locul în care se afla trupul și a asistat apoi la colectarea altor probe prin care el se incrimina. Reiese, fără îndoială, din procedura în fața instanțelor interne că aceste probe au fost admise, produse, examinate și invocate la proces și au fost menționate în hotărârea tribunalului regional (pct. 32 și 34 din hotărâre). Majoritatea nu a considerat mai puțin adevărat că procesul reclamantului a fost echitabil deoarece „legătura de cauzalitate” ce lega această încălcare de verdictul de vinovăție și de pedeapsa aplicată reclamantului „a fost ruptă” (pct. 180 din hotărâre). Nu suntem de acord cu această constatare, nici cu raționamentul pe care se bazează.

5. De la arestare la pronunțarea pedepsei, procedura penală formează un tot organic și strâns legat. Un eveniment care se produce într-o fază poate influența, chiar determina, ceea ce se întâmplă în alt stadiu. Atunci când acest eveniment implică, în stadiul de investigație, o nerespectare a dreptului absolut al suspectului de a nu fi supus unor tratamente inumane sau degradante, cerințele justiției dispun, în opinia noastră, eliminarea din procedură a tuturor consecințelor defavorabile acuzatului generate de această nerespectare. Curtea a confirmat și subliniat anterior această abordare în planul principiilor atunci când a luat în considerare importanța fazei de investigație pentru pregătirea procesului penal; ea a considerat într-adevăr că elementele obținute în cursul acestei faze determină cadrul în care infracțiunea reproșată acuzatului va fi luată în considerare la proces. Astfel, în cauza *Salduz împotriva Turciei* (care privea restricțiile privind accesul reclamantului la un avocat în timpul reținerii sale), Curtea a considerat că nici asistența ulterioară a unui avocat, nici natura contradictorie a urmărilor procedurii nu au putut aduce un remediu erorii survenite în timpul reținerii și, prin urmare, a constatat o încălcare a art. 6¹. Dacă astfel stau lucrurile când există încălcarea dreptului de a consulta un avocat, atunci același raționament trebuie să se aplice cu siguranță, cu și mai mare forță, dacă există o atingere a dreptului unui suspect de a nu fi supus unui tratament inuman și admiterea ulterioară în procedura penală a elementelor de probă obținute în urma acestei atingeri.

6. În loc să ia procedura ca un tot organic, *modus operandi* al majorității constă în compartimentarea, disecarea și analizarea diverselor faze ale procesului penal în mod separat pentru concluzionarea faptului că itinerariul împrumutat (admiterea probelor obținute cu încălcarea art. 3) nu a jucat vreun rol asupra rezultatului la care s-a ajuns în final (condamnarea pentru omor care justifică pedeapsa maximă). În opinia noastră, o asemenea abordare nu este numai formală; ea este nerealistă deoarece nu ține seama de contextul concret în care sunt conduse procesele penale, nici de dinamica inerentă întregii proceduri penale. În hotărârea sa, majoritatea neglijează faptul că reclamantul a depus mărturii care, în opinia sa, au „rupt” legătura de cauzalitate, imediat după ce au eșuat în încercarea lor de a exclude elementele incriminatoare și pe care le-a reiterat, într-un mod mai complet, numai o singură dată când toate aceste elemente ar fi putut fi produse la proces. Nereușind să le excludă, reclamantul nu putea ignora faptul că

tribunalul ar avea în posesia sa probele medico-legale și alte elemente decisive pe care el însuși le semnalase cu privire la ordinul autorităților de poliție și care i-ar stabili clar vinovăția. În opinia noastră, este semnificativ faptul că procurorul, ca și avocații părinților lui J. au pledat că mărturiile reclamantului „nu aveau nicio valoare” deoarece persoana în cauză nu mărturisise decât ceea ce fusese oricum dovedit (pct. 35 din hotărâre). În aceasta constă nucleul problemei și ar fi dificil să nu fim de acord cu aceste argumente în această privință.

7. În opinia noastră, nu putem considera că elementele de probă obținute cu încălcarea art. 3 și apoi prezentate la proces nu au nicio incidență asupra derulării ulterioare, apoi asupra rezultatului procedurii. Faptul că a exclus numai declarațiile pe care reclamantul le formulase înainte de proces nu a remediat deloc eroarea rezultată din încălcarea art. 3. Odată admise elementele incriminatoare, reclamantul a dispus de o libertate puțin, dacă nu complet redusă pentru a-și construi apărarea, și o condamnare pentru acuzațiile al căror obiect era nu putea fi deloc evitată. Faptul că organele de urmărire penală care au luat parte la proces au enunțat clar acest caracter inevitabil al condamnării ne întărește sentimentul că capacitatea reclamantului, la deschiderea procesului, de a se apăra în mod eficient este extrem de discutabil.

8. Nici mărturiile depuse de reclamant la proces, nici faptul că tribunalul s-a limitat aparent la utilizarea acestor elemente obținute sub constrângere pentru stabilirea autenticității acestor mărturii nu au fost în stare să remedieze anomalia evidentă a procedurii cauzată de admiterea ca probe a unor elemente astfel viciate. Singura modalitate de asigurare a unei protecții eficiente a dreptului fundamental al reclamantului la un proces echitabil ar fi constat în excluderea tuturor elementelor contestate și urmărirea (deși cu privire la alte acuzații cum ar fi răpirea cu cerere de răscumpărare urmată de deces; a se vedea pct. 35 din hotărâre) plecând de la elementele de probă neviciate de care dispunea acuzarea. Autorizarea aducerii în procesul penal a unor elemente obținute printr-o încălcare a art. 3 diminuează în mod inevitabil protecția pe care o conferă această dispoziție și marchează o anumită ambivalență în domeniul de aplicare recunoscut acestei protecții.

9. Ni se pare deranjantă introducerea de către Curte pentru prima dată a unei delimitări de principiu între tipurile de conduită interzise de art. 3, cel puțin în ceea ce privește consecințele cu privire la echitatea unui proces în cazul în care se încalcă această dispoziție. În realitate, Curtea concluzionează că probele materiale adunate ca urmare a aplicării unui tratament inuman acuzatului pot fi admise la proces și că acesta poate fi totuși considerat „echitabil” deoarece aceste elemente de probă nu au nicio incidență asupra rezultatului procedurii. Dacă nu au nicio incidență, atunci, ne întrebăm noi, de ce să fie admise? Și de ce, în principiu, același raționament nu ar trebui aplicat și probelor materiale obținute prin tortură? Dacă se poate stabili o ruptură în legătura de cauzalitate dintre tortură și condamnare – caz în care, de exemplu, victima torturii alege să depună mărturia la proces -, de ce să nu se autorizeze aducerea unor asemenea elemente chiar de la începutul procesului și așteptarea ruperii sau nu a legăturii de cauzalitate? Răspunsul este, evident, de la sine înțeles. Societățile bazate pe supremația dreptului nu tolerează, nici nu aprobă, fie direct, indirect sau în alt mod, aplicarea unui tratament absolut interzis de art. 3 din convenție. Nici modul de redactare al art. 3, nici cel al oricărei alte dispoziții din convenție nu fac distincție între consecințele atașate torturii și cele atașate unui tratament inuman și degradant. Prin urmare, nu există, în opinia noastră, nicio bază juridică care să permită să se considere un tratament inuman

diferit de tortură în ceea ce privește consecințele ce decurg de aici. Nici „o ruptură în legătura de cauzalitate”, nici orice altă construcție intelectuală nu pot șterge greșeala care este în mod inevitabil cauzată dacă sunt admise într-o procedură penală probe adunate cu încălcarea art. 3.

10. Curtea a declarat în mod constant că art. 3 consacră un drept absolut care nu suferă nicio derogare conform art. 15 § 2 – chiar și în cazul unui pericol public ce amenință viața națiunii¹. Acest drept fiind absolut, toate atingerile care i-ar fi aduse sunt grave și, în opinia noastră, mijlocul cel mai eficient de garantare a respectării acestei interdicții absolute este aplicarea strictă a normei de excludere atunci când este vorba de art. 6. O asemenea atitudine nu ar lăsa nicio îndoială funcționarilor statului care ar fi tentați să recurgă la un tratament inuman în ceea ce privește inutilitatea unei asemenea conduite interzise. Acest lucru le-ar elimina orice idee sau tentație eventuală de a rezerva suspexiilor un tratament incompatibil cu art. 3.

11. Nu pierdem din vedere consecințele ce decurg dintr-o aplicare strictă a normei de excludere în cazul încălcării art. 3. Recunoaștem că se poate ca unele elemente de probă fiabile și decisive să fie astfel excluse și combaterea unei infracțiuni să fie compromisă. În plus, excluderea tuturor probelor poate duce la o pedeapsă mai îngăduitoare pentru acuzat decât cea care i-ar fi putut fi altfel aplicată. Totuși, dacă acest lucru se întâmplă, răspunderea finală aparține autorităților statului, ai căror funcționari, indiferent de motivațiile lor, au permis să se recurgă la un tratament inuman riscând să dăuneze derulării ulterioare a procedurii penale.

12. De asemenea, suntem conștienți de faptul că victimele infracțiunilor, familiile lor și publicul în sens larg au toți un interes în urmărirea și sancționarea celor care comit fapte penale. Totuși, în opinia noastră, există un interes public concurent, esențial și imperios, ca valorile societăților civilizate bazate pe supremația dreptului să fie păstrate. În aceste societăți, recurgerea la un tratament inuman sau degradant, indiferent de obiectiv, nu poate fi niciodată tolerată. În plus, există un interes general critic de asigurare și păstrare a integrității procesului judiciar, iar admiterea la un proces a unor elemente de probă obținute cu încălcarea unui drept al omului absolut ar submina și pune în pericol această integritate. În opinia noastră, o faptă penală nu poate fi investigată și condamnarea unui individ nu poate fi asigurată cu prețul unei puneri în pericol a dreptului absolut consacrat de art. 3 de a nu fi supus unui tratament inuman. Hotărând altfel ar însemna sacrificarea valorilor cardinale și discreditarea administrării justiției.

13. Ca majoritatea, recunoaștem și noi că în prezenta cauză funcționarii statului s-au confruntat cu o situație dificilă și cu puternică încărcătură emoțională. Aceasta nu schimbă totuși nimic din faptul că au obținut, printr-o încălcare a art. 3, probe materiale care au fost apoi utilizate și invocate la procesul penal al reclamantului. Desigur, situația în cauză era critică, dar tocmai în perioade de criză valorile absolute trebuie să rămână fără compromisuri.

OPINIA PARȚIAL SEPARATĂ A JUDECĂTORULUI CASADEVALL
LA CARE SE ALINIAZĂ JUDECĂTORII KOVLER¹, MIJOVIĆ,
JAEGER, JOČIENE ȘI LÓPEZ GUERRA

1. Nu pot fi de acord cu concluziile majorității în prezenta cauză în ceea ce privește calitatea de victimă a reclamantului și constatarea unei încălcări a art. 3 din convenție. Cază cu siguranță delicată cu privire la drepturile legitime ale reclamantului, dar și mai delicată și dificilă pentru autoritățile de urmărire în fața unei situații foarte grave și dramatice care s-a soldat cu uciderea unui copil de unsprezece ani.

2. Nu se contestă faptul că amenințările cu violența pronunțate la adresa reclamantului constituie un tratament inuman sau degradant interzis de art. 3 din convenție. Autoritățile judiciare germane au recunoscut oficial acest lucru: Tribunalul Regional din Frankfurt pe Main a declarat că *amenințarea de aplicare a unor suferințe reclamantului pentru a obține o declarație reprezentase nu numai o metodă de interogare interzisă de art. 136a din Codul de procedură penală, ci și o încălcare a art. 3 din convenție*, iar Curtea Constituțională Federală a constatat o *atingere a demnității umane a reclamantului și o încălcare a interdicției de aplicare a rețelor tratamente deținuților* (pct. 120 din hotărâre).

3. În hotărârea sa, Camera a considerat că reclamantul nu se mai putea pretinde victima unei încălcări a art. 3 după ce instanțele interne au recunoscut încălcarea și aceasta fusese reparată în mod suficient, cei doi funcționari ai poliției implicați în faptele contestate declarându-se vinovați și fiind sancționați. Sunt de acord cu această concluzie în speță.

4. Majoritatea Marii Camere, fiind de acord cu constatările camerei, consideră că instanțele interne *au recunoscut în mod explicit și fără echivoc că modul în care a fost condus interogatoriul reclamantului a încălcat art. 3 din convenție* (pct. 120 *in fine*); că ancheta și urmărirea penale au fost *suficient de prompte și diligente pentru a răspunde normelor convenției* (pct. 121 și 122) și că *polițiștii au fost găsiți vinovați de constrângere și respectiv incitare la constrângere în aplicarea dispozițiilor dreptului penal german* (începutul pct. 123). Cu toate acestea, concluzionează că reclamantul însă se poate pretinde victimă și că art. 3 a fost încălcat.

5. Această apreciere pare bazată, în esență, pe lipsa de severitate a pedepselor impuse polițiștilor, deoarece:

– în dreptul penal, au fost condamnați *„numai la amenzi foarte modice și însoțite de amânare* (pct. 123), (...) *aproape simbolic* (...) și *în mod vădit disproportionat* (pct. 124);

- sancțiunile disciplinare, constând în mutarea lor în posturi ce nu implicau asocierea directă cu anchetele penale, au fost prea ușoare deoarece nu au fost *suspendați din funcție în timpul cercetării sau procesului*, nici demisi din posturile lor după condamnare (pct. 125).

6. În circumstanțele deosebite ale acestei cauze, dat fiind că D., director adjunct al poliției, a redactat imediat după interogatoriu o notă pentru dosarul poliției în care el descrie – și mărturisește – modul în care faptele s-au petrecut și le motivează, chiar le justifică, cum că instanțele interne – tribunalul regional și Curtea Constituțională – au constatat în mod expres încălcarea Legii fundamentale și convenția și că cei doi polițiști au fost găsiți vinovați și sancționați penal și disciplinar, problema *cuantumului* pedepselor impuse nu ar mai trebui luată în considerare.

Curtea reamintește că, în afară de cazurile în mod vădit arbitrare, „nu trebuie să se pronunțe cu privire la gradul de vinovăție a persoanei respective, nici să stabilească pedeapsa de ispășit, acestea fiind de competența exclusivă a instanțelor penale interne” (pct. 123). Există motive care justifică această opinie judiciară, și anume necunoașterea dosarului penal care a dus la condamnare și faptul că persoanele condamnate nu participă la procedura în fața Curții.

7. Urmărind criteriul gravității pedepsei impuse, ne putem întreba care este pragul de pedeapsă pe care majoritatea l-ar fi putut accepta pentru a putea concluziona pierderea calității de victimă a reclamantului. Cu alte cuvinte, condiția calității de victimă a reclamantului ar depinde de gravitatea pedepsei impuse polițiștilor? În opinia mea, răspunsul este negativ.

8. Rămâne problema *condiției suplimentare a unei compensări* și îndoielile exprimate cu privire la caracterul eficient al acțiunii privind răspunderea administrativă introdusă de reclamant (pct. 126 și 127). Am două remarci în această privință: a) cererea de despăgubiri nu a fost introdusă la nivel național decât după comunicarea cererii și a deciziei favorabile privind asistența judiciară, adică la trei ani după pretinsul prejudiciu, și b) cauza este pendinte în fața instanțelor interne și nimic nu permite să se aducă atingere eficienței sau rezultatului final al acestei acțiuni. De altfel, faptul că reclamantul nu a solicitat nicio indemnizație pentru daune morale (pct. 190) este suficient de semnificativ.

9. De asemenea, ne putem întreba care este efectul util al părții dispozitive a acestei hotărâri. În ultimă instanță, majoritatea Marii camere se limitează să confirme ceea ce autoritățile judiciare germane – Tribunalul din Frankfurt pe Main și Curtea Constituțională Federală în cele trei decizii din 2003 și 2004 – au admis deja în mod explicit și fără echivoc: reclamantul, fiind amenințat cu tortură de către poliție pentru a indica locul în care se afla copilul, a fost supus unui *tratament inuman interzis de art. 3* (pct. 131). În ceea ce privește acest aspect concret, suntem cu toții de acord, autoritățile judiciare naționale, Guvernul, reclamantul și judecătorii Curții.

10. Din această hotărâre, în definitiv, nu va rezulta nici măcar acordarea unei reparații echitabile reclamantului.